

Forsøg med ord- og regneværksteder

Midtvejsevaluering

Forsøg med ord- og regneværksteder

Midtvejsevaluering

2007

Forsøg med ord- og regneværksteder

© 2007 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

EVA sætter komma efter Dansk Sprognævnns anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke sættes komma foran ledsætninger.

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Indhold

Forord	7
1 Resume	9
2 Indledning	11
2.1 Evalueringens formål	11
2.2 Projektgruppen	11
2.3 Institutioner der deltager i evalueringen af forsøget	12
2.4 To evalueringer i én	12
2.5 Spørgeskemabaserede statusrapporter	12
2.6 Interviewundersøgelse blandt deltagerne	12
2.7 Besøg på forsøgsskoler	13
2.8 Rapportens opbygning	13
3 Metodiske overvejelser	15
3.1 Interviewundersøgelse blandt deltagerne	15
3.2 Statusrapporter	16
3.3 Institutionsbesøg	16
4 Forsøget på de otte skoler	17
4.1 AMU Nordjylland, Aalborg	17
4.2 CEU Kolding	18
4.3 CEUS, Nykøbing Falster	18
4.4 EUC Nordvestsjælland, Holbæk	19
4.5 EUC Sjælland, Næstved	20
4.6 Odense Tekniske Skole, Odense	20
4.7 Vitus Bering Danmark, Horsens	21
4.8 Aarhus Tekniske Skole, Århus	22
5 Rekruttering og deltagelse	25
5.1 Deltagelsens omfang	26
5.2 Beskrivelse af værkstedsdeltagerne	27
5.2.1 Særlige grupper med behov for støtte	27
5.2.2 Generelle forskelle mellem faggrupper og aldersgrupper	27
5.3 Rekruttering af værkstedsdeltagerne	29
5.3.1 Opsøgende og synliggørende arbejde	30
5.3.2 Værkstedets placering	30
5.3.3 Faglærernes rolle	31
5.3.4 Uddannelsesstruktur	31
5.3.5 Sammenfatning	32
6 Styring og tilrettelæggelse	33
6.1 Ledelsens rolle i forsøget	33
6.2 Tilrettelæggelse af værkstedsundervisningen	33
6.2.1 Tid	33

6.2.2	Sted	34
6.2.3	Relevanskriterium	34
7	Lærerkompetencer	35
7.1	Bred profil	36
7.2	Personlige kompetencer	37
7.3	Kendskab til skolens uddannelser	37
8	Samarbejde og vejledning	39
9	Deltagerudbytte	41
9.1	Fremmende og hæmmende foranstaltninger	41
9.2	Forskellige former for udbytte	42
10	Forsøgets samlede målopfyldelse	45
10.1	Værkstedernes betydning for motivation og uddannelsesparathed	45
10.2	Værkstedernes bidrag til kvaliteten af den almindelige undervisning	45
10.3	Værkstedernes betydning for frafald	46
11	Konklusion og anbefalinger	47
11.1	Temaer til slutevalueringen	47
11.2	Anbefalinger til det videre forsøgsarbejde	48

Forord

I slutningen af 2005 bad Undervisningsministeriet EVA om at evaluere forsøget med ord- og regneværksteder for kortuddannede på erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner. Værkstederne fungerer som et supplement til eksisterende tilbud, fx FVU og ordblindeundervisning, og søger at afhjælpe læse-, skrive- og regneproblemer hos voksne. I finansloven for 2005 var der blevet afsat 15,7 mio. kr. som tilskud til dette forsøg i årene 2005-08.

Forsøget med ord- og regneværksteder sigter imod de voksne der er startet på en erhvervsrettet voksenuddannelse og som oplever at deres færdigheder inden for læsning, skrivning eller regning er utilstrækkelige. Muligheden for at gøre brug af ord- og regneværksteder skulle derfor gerne resultere i at kortuddannede forbedrer deres muligheder for at gennemføre en erhvervsrettet efter- eller videreuddannelse.

Undervisningsministeriet har senest i forbindelse med godkendelsen af midtvejsrapporten henledt opmærksomheden på afgrænsningen af målgruppen for forsøget, der omfatter deltagere på AMU samt personer der er i gang med en GUV – og derfor skal være fyldt 25 år – eller særlige erhvervsuddannelsesforløb med godskrivning eller merit for personer over 25 år.

Denne rapport præsenterer resultatet af en midtvejsevaluering af forsøget med ord- og regneværksteder og giver således mulighed for at forsøgets videre forløb kan justeres. I begyndelsen af 2009 vil EVA aflevere en rapport der indeholder en slutevaluering af forsøget. Begge rapporter har to formål: dels at styrke Undervisningsministeriets beslutningsgrundlag for eventuelt at gøre forsøget permanent, dels at formidle viden til brug for de institutioner der tilbyder ord- og regneundervisning.

1 Resume

Denne rapport er en midtvejsevaluering af det forsøg med ord- og regneværksteder som Undervisningsministeriet har iværksat for perioden 2005-08. Midtvejsevalueringen bygger på tre kilder til datamateriale: spørgeskemabaserede statusrapporter udfyldt af de otte deltagende skoler, projektgruppens besøg på uddannelsesinstitutionerne og telefoninterview med personer der har deltaget i værkstedsundervisningen.

Forsøgets udformning varierer på de respektive skoler, og der er ligeledes stor forskel på dets omfang, og på hvilke personer der benytter værkstederne. Nogle skoler har succes med at rekruttere deltagere fra AMU, mens denne gruppe kan være svær at få kontakt med på andre skoler på grund af deltagerens stramt tilrettelagte kursusforløb. På trods af disse forskelle har skolerne gjort mange generelle erfaringer. Først og fremmest er det en fælles erfaring at ord- og regneværkstedslærerne skal være opsøgende og initiativrige da deltagerne sjældent selv opsøger værkstedet. Dette opsøgende arbejde er tæt knyttet til en anden fælles erfaring som skolerne har gjort, nemlig at der skal etableres samarbejde mellem faglærerne fra de ordinære forløb og ord- og regneværkstedslærerne. Dette samarbejde har en afgørende betydning idet identificeringen og rekrutteringen af deltagere med behov for supplerende undervisning ofte sker via faglærerne og deres daglige kontakt til deltagerne. Det er imidlertid ikke altid lige let at oparbejde det tætte forhold mellem de to lærergrupper hvis uddannelsesmæssige baggrund ofte er vidt forskellig, ligesom deres tilgang til og syn på pædagogik og didaktik kan være forskellig. Det tager derfor tid for lærergrupperne at få kendskab til, acceptere og føle sig trygge ved hinanden hvilket er en af årsagerne til at langt fra alle forsøgets vejledningsaktiviteter er iværksat på nuværende tidspunkt.

Endnu en erfaring som skolerne har gjort, er vigtigheden af hvad der betegnes som relevanskriteriet, og som betyder at ord- og regneværkstedslærerne har et vist kendskab til deltagerens uddannelser så de kan tilpasse undervisningen til den enkelte deltagers behov – en tilpasning der er nødvendig for at kunne gøre hjælpen relevant og motivere deltagerne til at modtage den. En måde at gøre hjælpen relevant på er at tilrettelægge forsøget så det er fleksibelt i tid og rum, forstået på den måde at hjælpen ydes inden for de fysiske rammer og på det tidspunkt hvor deltagerne har behov for det. Det betyder at værkstedsaktiviteterne ikke kun foregår i selve værkstedet, men også på deltagerens respektive hold.

Selvom antallet af deltagere indtil videre er begrænset, og det datamateriale der kan belyse forsøgets målopfyldelse, stadig er sparsomt, er både undervisere, skoleledelser og deltagere af den opfattelse at forsøget er fuldt berettiget fordi det gør en forskel for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Disse personers udbytte består blandt andet i bedre mulighed for at bestå uddannelsernes afsluttende prøver. Derudover er der en række andre former for udbytte der – på trods af at de ikke er kvantificerbare – har stor betydning. Imidlertid har forsøget vist sig ikke at have nævneværdig indflydelse på skolernes frafaldskvotient, hvilket hænger sammen med at flere af skolerne forud for forsøget ikke oplevede store problemer med højt frafald af voksne på AMU, GUV og erhvervsuddannelsesforløb med godskrivning eller merit for personer over 25 år. Det kan således anbefales at justere forsøgets succeskriterium og medtænke de former for udbytte som ikke nødvendigvis lader sig måle kvantitativt så formålet også bliver at flere kortuddannede gennemfører deres uddannelse med et generelt større udbytte.

2 Indledning

Forsøget med ord- og regneværksteder er et fireårigt forsøg der strækker sig over perioden 2005-08. Formålet med forsøget med ord- og regneværksteder på erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner er at forbedre kortuddannede voksnes muligheder for at opfylde målene for deres erhvervsrettede efteruddannelse. Dette foregår ved at skolerne gennemfører individuelt tilpasset supplerende undervisning på værksteder i læsning, skrivning, og regning. Hertil kommer at uddannelsesinstitutionernes øvrige undervisere skal tilbydes vejledning i metoder til:

- Identificering af deltagere med behov for støttende undervisning
- Udarbejdelse af undervisningsmaterialer
- Valg af undervisningsmetoder der kan støtte forsøgets formål.

EVA gennemfører både en midtvejsevaluering og en slutevaluering af forsøget med udgangspunkt i skolernes årlige statusrapporter og supplerende dokumentation, herunder interview med værkstedsbrugere og institutionsbesøg på samtlige forsøgsskoler.

2.1 Evalueringens formål

Formålet med evalueringen af forsøget er dels at tilvejebringe et dokumentationsgrundlag for Undervisningsministeriets stillingtagen til eventuelt at gøre forsøget permanent, dels at formidle erfaringer fra forsøget til institutioner der udbyder eller har mulighed for at udbyde tilsvarende værkstedsundervisning.

Evalueringen skal samlet set belyse forsøgsskolernes indsatser og resultater af disse og i den forbindelse finde svar på følgende spørgsmål:

- Hvilke personer deltager i værkstedsaktiviteterne, herunder faktorer som køn, alder, fag mv.?
- Hvad motiverer deltagerne til at opsøge værkstedet, og hvilken rolle spiller underviserne på de ordinære forløb i den sammenhæng?
- Hvilke faktorer i forbindelse med tilrettelæggelsen af værkstedsundervisningen virker henholdsvis fremmende og hæmmende på deltagernes udbytte af den understøttende undervisning?
- Har underviserne på forsøgsværkstederne de kvalifikationer og kompetencer som kan modsvare opgavens karakter?
- Hvilken betydning har det for forsøget at skoleledelserne prioriterer en særlig indsats for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder?
- Hvordan bidrager værkstederne til at øge kvaliteten af undervisningen på de ordinære erhvervsrettede forløb i forhold til voksne med læse-, skrive- og regneproblemer på skolerne?
- I hvilket omfang bidrager værkstedsaktiviteterne til at øge deltagernes motivation og parathed i forhold til yderligere efter- og videreuddannelse?
- I hvilket omfang har forsøgsværkstederne betydning for frafaldet på uddannelserne?

2.2 Projektgruppen

Midtvejsevalueringen er gennemført af en projektgruppe fra EVA bestående af:

- Evalueringskonsulent Michael Andersen (projektleder)
- Evalueringskonsulent Gitte Grønkær Andersen
- Evalueringsmedarbejder Thea Nørgaard Dupont.

2.3 Institutioner der deltager i evalueringen af forsøget

Følgende otte institutioner har deltaget i forsøget i 2006 og indgår i midtvejsevalueringen:

- AMU Nordjylland, Aalborg
- CEU Kolding, Kolding
- CEUS, Nykøbing Falster
- EUC Nordvestsjælland, Holbæk
- EUC Sjælland, Næstved
- Odense Tekniske Skole, Odense
- Vitus Bering Danmark, Horsens
- Aarhus Tekniske Skole, Århus.

2.4 To evalueringer i én

Den samlede evalueringsproces består af en midtvejsevaluering og en slutevaluering, hvilket giver mulighed for dels løbende at følge forsøget, dels at justere forsøget undervejs.

Midtvejsevalueringen der afsluttes med denne rapport i august 2007, er baseret på følgende kilder:

- Otte indsendte statusrapporter fra forsøgsskolerne for 2006, inkl. deltagelsesstatistik
- 20 personlige telefoninterview med personer der har deltaget i værkstedsundervisning, gennemført fra marts til maj 2007
- Besøg på de otte værkstedsskoler i april 2007.

Midtvejsevalueringsrapporten er godkendt af Undervisningsministeriet der sammen med EVA har justeret evalueringens fokuspunkter i overensstemmelse med evalueringens foreløbige resultater, se nærmere i Kapitel 11.

Slutevalueringen der afsluttes med afrapportering i begyndelsen af 2009, baseres på følgende kilder:

- Indsendte statusrapporter for 2006, 2007 og 2008 fra forsøgsskolerne, inkl. deltagelsesstatistik
- Interview med værkstedsdeltagere i forbindelse med besøg på værkstedsskolerne
- Besøg på ca. otte værkstedsskoler i andet halvår af 2008, heraf besøg på såvel skoler der har været med fra starten som skoler der er kommet til siden.
- Midtvejsrapporten.

2.5 Spørgeskemabaserede statusrapporter

Indledningsvis omfattede evalueringen omkring årsskiftet 2005-06 udarbejdelse af et spørgeskema som forsøgsskolerne udfylder en gang årligt. Besvarelsen udgør den statusrapport som skolerne skal aflevere 1. november hvert år.

Spørgeskemaet tager udgangspunkt i evalueringens formål (se ovenfor). Som bilag skal skolerne vedlægge oversigter over deltagerne – så vidt muligt med CPR-nummer. Af disse oversigter fremgår desuden forskellige oplysninger vedrørende deltagernes uddannelse og antallet af timer de har modtaget henholdsvis supplerende læse-, skrive- og regneundervisning.

Målet har været at spørgeskemaerne i de tre år som forsøget varer, er så ens som muligt for at sikre sammenlignelighed. Samtidig er der mulighed for at justere skemaet for 2007 og 2008 i forhold til de opnåede erfaringer i 2006 i det omfang det er hensigtsmæssigt.

2.6 Interviewundersøgelse blandt deltagerne

Der blev i 2007 gennemført 20 personlige telefoninterview på grundlag af en til formålet udarbejdet spørgeguide, og tanken er at gøre det samme i 2008. De interview der blev gennemført i 2007, fokuserede på deltagernes udbytte af den supplerende værkstedsundervisning, deres vurdering af undervisningen og deres grunde til at tage imod tilbuddet.

Respondenterne blev rekrutteret i 2007 på baggrund af de oversigter som forsøgsskolerne vedlagde statusrapporterne. I udvælgelsen af respondenter blev der lagt vægt på at deltagerne fra både læse-, skrive- og regneundervisningen indgik i evalueringen. Desuden blev der tilstræbt en bred dækning i forhold til skoler, alder, køn, hvor meget deltagerne har brugt værkstedet og om respondenterne har taget AMU eller GVU eller er voksenlærlinge. Endvidere har EVA's projektgruppe ønsket at tale med såvel deltagerne der har fuldført uddannelsen, som deltagerne hvis uddannelse ikke er afsluttet, for at opnå et så dækkende billede som muligt.

2.7 Besøg på forsøgsskoler

Den treårige evalueringsproces omfatter i alt to besøgsrunder: Den første blev gennemført i første halvår af 2007 med henblik på udarbejdelse af midtvejsevalueringen og den sidste gennemføres i andet halvår af 2008 med henblik på udarbejdelse af slutevalueringen.

EVA's projektgruppe deltog i alle besøgene i 2007 hvor den besøgte de lokaler hvor værkstedsundervisningen finder sted, og holdt møder med de værkstedsansvarlige, underviserne på værkstederne, skolernes ledelse og lærere der i erhvervsrettede uddannelsesforløb har undervist deltagere som har deltaget i supplerende værkstedsundervisning.

Besøgenes mål var at validere, supplere og nuancere udsagn fra skolernes statusrapporter og resultater fra interviewundersøgelsen blandt deltagerne.

2.8 Rapportens opbygning

Både midtvejs- og slutevalueringsrapporten indeholder:

- Kortfattede præsentationer af skolerne med særligt fokus på deres forsøgsaktiviteter
- Analyser og konklusioner af de problemstillinger der fremgår af evalueringens formål
- En sammenfatning rettet imod Undervisningsministeriet der kan danne grundlag for ministeriets videre arbejde på området
- En sammenfatning rettet imod de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner med forslag til det videre arbejde med ord- og regneværksteder.

De analyser, konklusioner og anbefalinger som rapporten munder ud i, vil i forhold til slutevalueringen have en foreløbig karakter. Evalueringens samlede struktur med henholdsvis en midtvejs- og en slutevaluering giver mulighed for at følge erfaringerne med forsøgsordningen undervejs. Således dækker evalueringen både erfaringer med forsøgets implementering, med den første udvikling af praksis og organisering og med en eventuelt senere justeret praksis og organisering af forsøget i evalueringen samlet set. Denne rapport kan således både anvendes som vidnesbyrd om de indledende erfaringer i sig selv og som grundlag for justeringer af forsøgets videre forløb.

3 Metodiske overvejelser

Dette kapitel reflekterer over hvilke konsekvenser de metodiske valg kan have for det datamateriale som evalueringen bygger på.

3.1 Interviewundersøgelse blandt deltagerne

I forbindelse med gennemførelsen af de 20 personlige interview blev rekrutteringen af respondenter vanskeliggjort af at en større andel end forventet af forskellige årsager ikke deltog i interviewundersøgelsen.

Af tabel 1 fremgår det hvor mange deltagere EVA kontaktede for at gennemføre 20 interview, og hvor stor en andel af disse som ikke ønskede at medvirke i undersøgelsen.

Tabel 1
Oversigt over antallet af kontaktede deltagere

Antal kontaktede deltagere	Antal deltagere der ikke ville medvirke	Antal deltagere der af andre grunde ikke deltog	Antal gennemførte interview
111	19	72	20

Tabel 1 viser at det var nødvendigt at kontakte 111 deltagere for at gennemføre 20 interview. Af disse 111 deltagere ønskede 19 ikke at deltage i et interview. Grunde til ikke at ville deltage i interviewene har været at respondenterne enten ikke havde lyst til at medvirke eller havde svært ved at forstå spørgsmålene. Sidstnævnte gælder primært personer med anden etnisk baggrund end dansk.

72 af de kontaktede deltagere deltog af andre grunde ikke i undersøgelsen. 12 af disse var af den opfattelse at de ikke havde brugt værkstedet i tilstrækkelig grad til at kunne udtale sig om det. Nogle var endda uforstående over for spørgsmålene idet de ikke mente at have brugt værkstedet selvom de figurerer i skolernes førnævnte deltageroversigter. Det kan skyldes at en del af forsøgsskolerne har benyttet et undervisningssystem hvor ord- og regneværksteds lærerne hjælper kursisterne i undervisningen på de enkelte hold. Det kan betyde at kursisterne ikke har opfattet sig som brugere af værkstedet, men at de i den pågældende undervisningstime havde mulighed for at modtage hjælp fra yderligere en lærer. I de tilfælde hvor de registrerede deltagere ikke har haft en oplevelse af at have benyttet ord- og regneværkstedet, har det således ikke givet mening og heller ikke været muligt at få deres vurdering af værkstedet.

Det var ikke muligt at komme i kontakt med de resterende 60 deltagere idet en del telefonnumre viste sig at være forkerte eller ugyldige. Desuden boede flere respondenter ikke længere på det pågældende telefonnummers adresse og andre var ikke hjemme da de blev ringet op.

Derudover blev indhentningen af telefonnumre vanskeliggjort af skolernes regler for håndtering af personoplysninger, hvorfor Det Centrale Personregister på baggrund af deltagernes CPR-numre udleverede deres telefonnumre. Det medførte imidlertid en metodisk usikkerhed idet projektgruppen ikke var i besiddelse af samtlige værkstedsbrugeres CPR-numre. I skolernes indsendte deltageroversigter varierede registreringen, og ikke alle deltagere var derfor blevet registreret med deres CPR-nummer. Måden hvorpå de enkelte deltagere er blevet registreret som brugere af værkstedet har således haft betydning for om der har været mulighed for at ringe dem op med henblik på at deltage i et interview.

Forsøg med ord- og regneværksteder

At det var nødvendigt at kontakte næsten fem gange så mange personer for at gennemføre 20 interview har sandsynligvis påvirket det billede som interviewene tegner af deltagernes erfaringer med ord- og regneværkstederne da der er grund til at antage at det er de mest ressourcestærke personer fra målgruppen som har haft lyst til at deltage. I så fald er det overvejende positive historier som EVA har fået kendskab til, og interviewene giver derfor ikke et dækkende billede af værkstedets brugere.

Underviserne påpegede under institutionsbesøgene at en stor del af brugerne ikke kun kæmper med faglige problemer, men også har sociale og psykiske vanskeligheder. Interviewene understøtter imidlertid ikke dette billede af brugerne hvilket tyder på at interviewene netop ikke i tilstrækkelig grad dækker gruppen med disse vanskeligheder. Rapporten bør derfor læses med det forbehold de steder hvor interviewene anvendes som dokumentation.

3.2 Statusrapporter

De indsendte statusrapporter har karakter af selvevalueringer og har dermed givet skolerne mulighed for selv at reflektere over og vurdere deres forsøgsaktiviteter. Skolerne blev opfordret af EVA til at lade den værkstedsansvarlige udarbejde statusrapporterne, men det er i praksis forskelligt fra skole til skole hvem der har varetaget opgaven, idet der er forskel på hvilken rolle den værkstedsansvarlige har haft. Af den grund varierer omfanget af statusrapporterne, og de kan derfor på nogle områder ikke direkte sammenlignes. Hertil kommer at der har været stor forskel på karakteren af skolernes refleksioner og vurderinger af egen praksis.

Endvidere bærer statusrapporterne præg af at være skrevet i forsøgenes opstartsperiode hvor skolernes erfaringer er begrænsede. Dette kommer tydeligst til udtryk ved at skolerne generelt har nemt ved at beskrive forsøgets tilrettelæggelse, men samtidig har svært ved at vurdere effekten af det. Det skal derfor understreges at statusrapporternes væsentligste funktion er at danne udgangspunkt for institutionsbesøgene, forstået på den måde at de har ligget til grund for de uddybende samtaler under besøgene.

3.3 Institutionsbesøg

Besøgene på de otte forsøgsskoler forløb således at projektgruppen for det første besøgte værkstedets fysiske rammer og for det andet havde møder med henholdsvis ledelsen og fag- og ord- og regneværkstedslærerne. Møderne havde karakter af fokusgruppemøder da de to lærergrupper deltog i et fælles møde med projektgruppen.

Det har muligvis haft betydning at det på enkelte skoler ikke har været muligt at undgå person-sammenfald mellem møderne idet den værkstedsansvarlige disse steder både har en ledelsesmæssig og en undervisningsmæssig rolle. Desuden har skolerne selv udvalgt de lærere som deltog i møderne. EVA har derfor måske i overvejende grad talt med de faglærere der er positivt stemte over for forsøget. Det skal dog understreges at der i alle interview har været talt om både positive og negative aspekter af forsøget. Generelt gav institutionsbesøgene en dybere forståelse af hvordan forsøget fungerer i praksis på de enkelte skoler.

Selvom der som beskrevet er visse forbehold over for evalueringens dokumentationsdele når de betragtes enkeltvis, betyder det dog ikke at den samlede dokumentation udgør et mangelfuldt grundlag for evalueringen. Det betyder blot at ingen af dokumentationsdelene kan stå alene.

4 Forsøget på de otte skoler

Dette kapitel præsenterer de otte skoler der har deltaget i forsøget med ord- og regneværksteder. Præsentationerne har til formål at karakterisere hver enkelt forsøgsskole og skolernes måde at udforme forsøget på. Derudover danner præsentationerne grundlag for den efterfølgende generelle vurdering af forsøgets forløb og målopfyldelse.

Præsentationerne af de enkelte skoler er struktureret ud fra følgende:

- Kort karakteristik af hvilken type institution der er tale om.
Herunder institutionens størrelse og hvilke uddannelser den udbyder.
- Introduktion til den overordnede tilrettelæggelse af ord- og regneværkstedet.
Herunder værkstedets åbningstider, antallet af ord- og regneværkstedslærere og -deltagere og eventuelt andre måder at iværksætte forsøget på.
- Rekruttering af værkstedsdeltagerne.
Herunder skolernes indsats for at informere om og gøre opmærksom på forsøget.

Sidst i kapitlet findes en oversigt over skolernes nøgletal i forbindelse med omfanget af ord- og regneværkstederne.

4.1 AMU Nordjylland, Aalborg

AMU Nordjylland er en uddannelsesinstitution der udbyder både AMU og VEUD /voksenlærlingeforløb. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til forsøget med ord- og regneværksteder er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 23.114. Heraf valgte 57 personer – svarende til 2,5 % – at modtage den supplerende undervisning i ord- og regneværkstedet i 2006. Disse brugere har tilsammen benyttet værkstedet i 2.516 timer fordelt på 747,4 timers regneundervisning og 1.769 timers læse- og skriveundervisning.

På AMU Nordjylland har værkstedet haft åbent fra kl. 8.00-15.30 og har dermed fulgt kursisternes normale undervisningstid. Den ugentlige åbningstid har varieret fra 18,5 til 37 timer med et gennemsnit på 33,5 timer.

For at rekruttere deltagere har skolen flyttet ord- og regneværkstedet til attraktive lokaler med central beliggenhed. Derudover har de fire lærere der har undervist i værkstedet, uddannet sig til FVU-lærere og orienteret såvel nystartede hold som faglærere om tilbuddet. I forhold til rekrutteringen spiller faglærerne en betydelig rolle idet de i deres daglige kontakt med deltagerne ofte ser hvem der har behov for støttende undervisning i ord- og regneværkstedet. Det er således vigtigt at faglærerne er bekendt med tilbuddet, og at de finder det relevant at henvise deltagere dertil.

Desuden får nogle deltagere afklaret deres faglige kompetencer på en mere systematisk måde inden uddannelsens start. Viser det sig at deltageren har behov for ekstra støtte, tilbydes denne at komme i ord- og regneværkstedet.

Af statusrapporten fremgår det at forsøget i vid udstrækning er gennemført som planlagt og forløber som forventet. Dog må det pointeres at det forventede antal deltagere ikke stemmer overens med det reelle antal. Ifølge AMU Nordjyllands ansøgning om tilskud til forsøget med ord- og regneværksteder forventede skolen i 2006 at yde støtte til 380 deltagere, men som nævnt ovenfor har det vist sig at 57 personer benyttede sig af tilbuddet.

AMU Nordjylland vurderer at en del af disse deltagere ikke ville have gennemført deres uddannelse hvis de ikke havde haft mulighed for at benytte ord- og regneværkstedet.

4.2 CEU Kolding

CEU Kolding er en institution der udbyder både EUD, htx, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne. Derudover er Nordic Multimedia Academy en del af CEU Kolding. Skolens aktiviteter er fordelt på tre forskellige adresser, og ifølge skolens ansøgning om tilskud til forsøget er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 1.279.

I løbet af sidste halvår af 2006, hvor skolens ord- og regneværksted har haft åbent, har seks elever – svarende til 4,7 % – ifølge skolens deltageroversigter benyttet sig af tilbuddet. Disse persons undervisning har fordelt sig på tre timers regneundervisning og seks timers læse- og skriveundervisning. Af samtalerne med skolens undervisere fremgik det imidlertid at man desuden har hjulpet et større antal personer under 25 år, men da disse personer ikke udgør forsøgets målgruppe, figurerer de ikke i deltageroversigterne. Grunden til at CEU Kolding ligeledes har valgt at yde støtte til de unge deltagere, er at man her – ligesom på flere af de andre forsøgsskoler – ikke finder det rimeligt at afvise fx 24-årige der efterspørger støtte. CEU Kolding er af den opfattelse at der også er behov for støttende undervisning til unge under 25 år hvis de skal fastholdes i uddannelsessystemet.

På grund af ressourceproblemer kunne ord- og regneværkstedet først tilbyde hjælp fra juli 2006. Herefter har værkstedets åbningstid dog været på 37 timer om ugen. Derudover tilstræbes det at åbningstiden i videst muligt omfang tilpasses elevernes behov, og der er derfor etableret lektiecafeer uden for normal undervisningstid.

Tre forskellige undervisere har været tilknyttet projektet. De har ud over at varetage den supplerende undervisning i læsning og regning lavet opsøgende arbejde for at rekruttere deltagere. Dette har blandt andet bestået i at holde oplæg på de enkelte hold og etablere samarbejde med faglærerne på de ordinære undervisningsforløb.

Desuden udfører værkstederne screeninger af eleverne. Disse screeninger har sammen med de personlige samtaler der gennemføres med alle elever på skolen, medvirket til at identificere og rekruttere deltagere med læse- og regnevanskeligheder. I forbindelse med de personlige samtaler har skolens kontaktlærersystem spillet en væsentlig rolle. Systemet betyder at alle elever og kursister er tilknyttet en kontaktlærer der kender til eventuelle faglige og sociale problemer, og som kan bringe deltagere med behov for støtte videre til ord- og regneværkstedet. Kontaktlærerne spiller ligeledes en stor rolle i forbindelse med den praktiske planlægning, tilrettelæggelse og koordinering af hvornår de enkelte værkstedsbrugere har tid til at modtage ekstra støtte.

4.3 CEUS, Nykøbing Falster

CEUS, der er en selvejende uddannelsesinstitution, udbyder både EUD, KVU, VVU, MVU, htx, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til ord- og regneværkstedet er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 3.901. Heraf valgte 52 personer – svarende til 11 % – i løbet af 2006 at modtage støttende undervisning i ord- og regneværkstedet. På CEUS er der udelukkende blevet undervist i læsning og skrivning, og brugerne har tilsammen modtaget undervisning i 207 timer.

Værkstedets åbningstid har alle uger været 37 timer, og den har fulgt kursisternes normale undervisningstid. Fire faste undervisere har været tilknyttet forsøget og har – ud over at varetage den faste støtteundervisning i værkstedet – rekrutteret deltagere med behov for støtte. Rekrutteringen sker på baggrund af obligatoriske screeninger af VEUD-elever/voksenlærlinge, etablering af samarbejde med skolens enkelte afdelinger og produktion af informationsmateriale. Endvidere holder underviserne oplæg om tilbuddet, og der er afsat tid hver mandag til at besøge de nystartede hold og de enkelte klasser.

På trods af disse tiltag for at rekruttere deltagere finder skolen det svært at opnå det forventede antal deltagere. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til forsøget forventede den mellem 615 og 820 deltagere i løbet af et år, mens det reelle antal som nævnt ovenfor var 52. Skolen oplever, ligesom flere af de andre forsøgsskoler, selve skemastrukturen som en barriere for at rekruttere alle med behovet. Dette skyldes at kurserne er særdeles komprimerede hvilket gør det vanskeligt at tage deltagere ud af fagundervisningen for at give dem støttende undervisning i ord- og regneværkstedet.

Ifølge statusrapporten har skolen været ramt af flytninger, og det har betydet at værkstedet har skiftet placering. Efter tre forskellige placeringer efterlyser skolen at der nu "falder ro på". Selvom statusrapporten vurderer at der er stor sandsynlighed for at potentielle frafaldselever færdiggør deres uddannelse hvis de deltager i værkstedsundervisningen, undrer det alligevel skolen hvor svært den har ved at viderefordre idéen med forsøget. Det bliver dog gradvist bedre, og forventningerne til fremtidig deltagelse er positive idet der iværksættes en målrettet indsats for VEUD-eleverne/voksenlærlingene. Da der er tale om et begrænset antal deltagere der benytter værkstedet, er det ifølge statusrapporten vanskeligt at vurdere om forsøget har bidraget til at øge kvaliteten af den erhvervsrettede undervisning. Derimod er skolen af den opfattelse at forsøget har bidraget til at øge deltagernes selvtillid og derigennem givet dem mulighed for at forbedre sig fagligt.

4.4 EUC Nordvestsjælland, Holbæk

EUC Nordvestsjælland er et uddannelsescenter som tilbyder både EUD, htx, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne. Årligt tilbydes omkring 10.000 elever undervisning og uddannelse på stedet. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til ord- og regneværkstedet er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 5.568. Ud af denne gruppe benyttede 126 personer sig i løbet af 2006 af tilbuddet om støtte ved at benytte skolens ord- og regneværksted. Værkstedsdeltagernes andel af det samlede antal voksne på skolen udgør således 2,26 %. Med denne andel er EUC Nordvestsjælland den forsøgsskole der har formået at rekruttere flest deltagere i forhold til antallet af skolens voksne elever. Værkstedsundervisningen har været fordelt på 204 timers regneundervisning og 258 timers læse- og skriveundervisning.

Ord- og regneværkstedets ugentlige åbningstid har i perioden fra uge 1 til uge 43 varieret fra 1,5 timer til 37,9 timer med et gennemsnit på 31,7 timer. To dage om ugen har værkstedet haft åbent uden for kursisternes normale undervisningstid, og her oplever man at værkstedsbrugerne er interesserede i at komme i værkstedet på trods af deres lange arbejds- og undervisningsdage. Af statusrapporten fremgår det at værkstedet bruges jævnlige, og at man formår at tiltrække deltagere i et sådant omfang at værkstedet benyttes i 70 % af åbningstiden.

To undervisere har været tilknyttet ord- og regneværkstedet på EUC Nordvestsjælland. Ud over den konkrete støtte der ydes i værkstedet, omfatter aktiviteterne produktion af flyers der gør opmærksom på tilbuddet, og som informerer om ord- og regneværkstedslærernes telefonnumre og træffetider. Denne information suppleres af plakater der sættes op på skolen, henvisninger til tilbuddet om værkstedsundervisning på skolens hjemmeside og i dens kursuskatalog og oplæg i klasserne ved kursusstart. Fysisk er værkstedet placeret særdeles centralt på skolen ud fra den overbevisning at det skal være lettilgængeligt for brugerne.

Ifølge statusrapporten er forsøget blevet gennemført som planlagt. Behovet for støtte blev forud for forsøget vurderet som stort, og efterfølgende mener EUC Nordvestsjælland at det samlet set er lykkedes at opfylde forsøgets formål. Denne opfattelse bygger på skolens erfaringer med at kursisternes brug af ord- og regneværkstedet begrænser deres frafald. Ifølge statusrapporten hænger forsøgets positive effekt på frafaldet sammen med muligheden for at yde en hurtig indsats ved behov for hjælp. Det skal dog pointeres at det forventede antal deltagere i værkstedsaktiviteterne ifølge skolens ansøgning om tilskud til forsøget var 500. Det er således kun lidt over en fjerdedel af det forventede antal der reelt har modtaget hjælp i værkstedet.

4.5 EUC Sjælland, Næstved

EUC Sjælland er en fusion mellem de tekniske skoler og tidligere AMU-centre i Næstved og Køge og Håndværkerskolen i Haslev. Skolens afdelinger i henholdsvis Næstved, Køge og Haslev udbyder både EUD, htx, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til ord- og regneværkstedet er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 13.481. Ud af disse valgte 55 i løbet af 2006 at modtage supplerende støtte i skolens ord- og regneværksted hvilket svarer til 5,4 % af skolens voksne deltagere. Støtten var fordelt på 371 timers regneundervisning og 363 timers læse- og skriveundervisning.

Værkstedet har haft åbent i perioden fra uge 16 til uge 43. Åbningstiden har varieret fra 33 til 37 timer per uge med et gennemsnit på 35 timer. Værkstedet benyttes i varierende omfang uden for kursisternes normale undervisningstid, og man har på forsøgsbasis en ugentlig sen åbningstid. To lærere har været tilknyttet værkstedet.

For at kunne vurdere behovet tilbyder skolen screeninger af alle elever der starter på et forløb af mere end fem dages varighed. Statusrapporten vurderer at op imod 30 % af deltagerne på bestemte kurser har behov for støtte for at kunne opnå et normalt undervisningsudbytte. For at rekruttere så mange som muligt af de personer der måtte kunne få gavn af værkstedsundervisningen, vedlægger skolen ved hver optagelsesansøgning et særligt tilbud om hjælp. Derudover præsenteres kursisterne for muligheden for støtte ved personlige samtaler inden kursusstart, og der er etableret samarbejde på tværs af alle uddannelsessteam således at faglærerne kan henvise deres elever til værkstedet. Derudover har skolen etableret samarbejde med arbejdsformidlinger, kommuner og beskæftigelsesafdelinger, ligesom der har været annoncer og pressemeddelelse om og avisomtale af tilbuddet om deltagelse i ord- og regneværkstedet.

Af statusrapporten fremgår det at forsøget generelt er gennemført som planlagt. Dog lykkedes det ikke EUC Sjælland at etablere det planlagte tætte samarbejde med VUC Storstrøm og SOSU Næstved. På trods af dette mener skolen at det er lykkedes den at skabe det fornødne fokus på læse- og regneproblematikken, og at den samlet set har nået sit mål om end skolen peger på at forandringer tager tid. På EUC Sjælland er man af den overbevisning at værkstedets tilbud øger deltagernes motivation for yderligere uddannelse.

4.6 Odense Tekniske Skole, Odense

Odense Tekniske Skole tilbyder EUD, htx, KVU/VVU, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne.

Skolen har oplevet en vækst i antallet af elever på 40 % de seneste ti år og det nuværende årlige optag er på 4.000 årselever og 3.399 kursister. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til ord- og regneværkstedet er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 6.000. Af statusrapporten fremgår det at 33 af disse elever – svarende til 5,5 % – i 2006 har modtaget undervisning i ord- og regneværkstedet i perioden fra uge 1 til uge 48. Værkstedsundervisningen har været fordelt på 44 timers regneundervisning og 245 timers læse- og skriveundervisning. I samme periode har værkstedet haft en gennemsnitlig ugentlig åbningstid på 17 timer. Værkstedet er primært blevet benyttet inden for kursisternes normale undervisningstid og brugen har ifølge statusrapporten "kun i begrænset omfang og efter individuel aftale" afvejet herfra. Underviserne mener ikke det er realistisk at holde værkstedet åbent efter endt undervisning da der er en kultur blandt eleverne der fastholder at "man har fri kl. 16".

På grund af manglende lærerkræfter i første halvår af 2006 har det ikke været muligt at holde værkstedet åbent på fuld tid hvilket i statusrapporten angives som årsag til at forsøget ikke er gennemført som planlagt.

På Odense Tekniske Skole har fem undervisere været tilknyttet ord- og regneværkstedet. Disse undervisere har ud over at varetage den konkrete støtte der ydes i værkstedet, stået for formidlingen af tilbuddet til resten af organisationen. I forbindelse med denne formidling er der udarbejdet plakater, flyers og foldere, ligesom der er blevet holdt oplæg og arrangeret åbent hus og

desuden skrevet indlæg til skolens blad. Endelig vurderer statusrapporten at samarbejde mellem underviserne spiller en stor rolle for ord- og regneværkstedets succes, og at et sådant samarbejde kræver megen tid og vedholdenhed fra ord- og regneværkstedslærernes side.

Ifølge statusrapporten opfylder resultatet af lærernes og andres indsats i forbindelse med forsøget ikke forventningerne i ansøgningen idet skolen havde håbet på at kunne yde støtte til et langt større antal elever. Ifølge ansøgningen om tilskud til værkstedet var det forventede antal deltagere for 2006 1.600, og skolen har derfor måttet erkende at det tager længere tid end forventet at implementere tilbuddet. Ifølge statusrapporten kan en af grundene til dette være at skolen har måttet flytte nogle af de afdelinger som værkstedet havde etableret et godt samarbejde med.

For Odense Tekniske Skole er det vanskeligt at drage nogen konklusioner om sammenhængen mellem brugen af ord- og regneværkstedet og frafaldssekvensen. For det første foretager skolen ikke screeninger eller lignende til at vurdere i hvilket omfang der er behov for støtte. For det andet er det ifølge statusrapporten svært at vurdere om det er den hjælp der ydes i værkstedet, som er afgørende for fastholdelsen af eleverne. Dog gør statusrapporten opmærksom på at mange elever genfinder motivationen efter at have modtaget hjælp i ord- og regneværkstedet.

4.7 Vitus Bering Danmark, Horsens

Vitus Bering Danmark er en uddannelsesinstitution der både tilbyder EUD, hf, htx, KVU/VVU, MVU, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne.

Skolen som den ser ud i dag, er forholdsvis ny idet dens tidligere separate afdelinger fusionerede i 2001. I 2003 blev de regionale AMU-aktiviteter føjet til skolen, og i 2004 blev endnu en fusion gennemført med Gedved Seminarium. Der er tale om en institution der årligt uddanner mere end 22.000 elever og kursister hvoraf 10.988 i 2004 følge skolens ansøgning om tilskud til ord- og regneværkstedet var kortuddannede deltagere i institutionens voksen- og efteruddannelse.

I 2006 benyttede 55 af ovennævnte voksne deltagere – svarende til 3,5 % – sig af tilbuddet om støttende undervisning i ord- og regneværkstedet. Denne undervisning blev fordelt på 22 timers regneundervisning og 215 timers læse- og skriveundervisning.

Værkstedets ugentlige åbningstid har varieret fra 25 til 37 timer og har i gennemsnit været 26,3 timer. Åbningstiden har primært fulgt kursisternes normale undervisningstid, men der har dog været mulighed for at henvende sig til værkstedet og modtage hjælp uden for den normale undervisningstid. To undervisere har varetaget undervisningen i værkstedet.

For at rekruttere deltagere til værkstedet har skolen udarbejdet både foldere og en pressemeddelelse til forskellige lokale blade, aviser og faglige tidsskrifter. Derudover har man udsendt informationsmateriale til 300 virksomheder i skolens lokalområde. Endelig er uddannelsesudvalg og faglærere underrettet om tilbuddet og kan derfor orientere og eventuelt opfordre nye elever til deltagelse ved kursusstart. Vitus Bering samarbejder desuden med Netværkslokomotivet der blandt andet støtter med screeninger på arbejdspladserne, og som derfor spiller en væsentlig rolle i forbindelse med at identificere personer med særlige behov.

Af statusrapporten fremgår det at forsøget ikke er blevet gennemført som forventet. Vitus Bering's planlagte samarbejde med Horsens Handelsskole måtte afbrydes hvilket medførte en del forsinkelser. Efterfølgende satsede skolen mest på udarbejdelsen af markedsføringsmaterialer, og derfor blev den egentlige støtte iværksat senere end forventet. Efter skolens eget udsagn er forsøget på Vitus Bering nu "rigtig godt i gang", og "alt fungerer". Om formålet med forsøget samlet set er opfyldt, og om der er en synlig sammenhæng mellem brug af værkstedet og mindsket frafald, er vanskeligt at vurdere da heller ikke denne skole er i besiddelse af statistikker der kan belyse disse spørgsmål. Der er dog blandt ledelsen og underviserne en opfattelse af at ord- og regneværkstedet har givet en forøgelse af antallet af gennemførte forløb. Desuden har nogle kursister fra Vitus Bering givet udtryk for en øget lyst til at tage flere kurser end dem som arbejdsgiveren oprindeligt forventede eller forlangte.

4.8 Aarhus Tekniske Skole, Århus

Aarhus Tekniske Skole er en selvejende institution som udbyder uddannelse inden for følgende områder: EUD, KVU, htx, AMU og efter- og videreuddannelse for voksne.

Hvert år påbegynder mere end 30.000 elever og kursister et uddannelsesforløb på Aarhus Tekniske Skole. Ifølge skolens ansøgning om tilskud til forsøget med ord- og regneværksteder er det samlede antal kortuddannede deltagere i 2004 i institutionens voksen- og efteruddannelse 18.916. Heraf har 115 personer – svarende til 6,1 % – benyttet sig af den undervisningsstøtte der tilbydes i ord- og regneværkstedet.

Disse brugere har tilsammen benyttet værkstedet i 360 timer fordelt på 9 timers regneundervisning og 351 timers læse- og skriveundervisning.

På Aarhus Tekniske Skole er der etableret ord- og regneværksteder på de fire hovedadresser som skolens afdelinger ligger på. Den ugentlige åbningstid har varieret fra 6 til 37 timer, og har gennemsnitlig været 31 timer per uge. Åbningstiden har været begrænset til tidsrummet 8.00-15.30 og har dermed fulgt kursisternes normale undervisningstid.

Ud over at varetage undervisningen på de fire lokaliteter har ord- og regneværkstedslærerne været synlige og opsøgende idet de har været til stede i klasserne og på holdene. I alt har seks undervisere været tilknyttet værkstederne.

Disse undervisere har stået for at udvikle ord- og regneværkstederne og har i den forbindelse taget forskellige initiativer til at rekruttere værkstedsdeltagere. Fx har de udarbejdet brochurer og informationsmateriale til skolens hjemmeside. Derudover har de kontaktet underviserne på de erhvervsrettede forløb med henblik på at udbrede kendskabet til tilbuddet om støtte – og dermed skabe mulighed for at rekruttere kursister. Endvidere foretager skolen screeninger og test som et middel til at identificere elever med behov for hjælp hvorefter de pågældende personer informeres om mulighederne for støtte i deres uddannelsesforløb.

Af statusrapporten fremgår det at forsøget med ord- og regneværksteder blev gennemført som planlagt. Derudover vurderer Aarhus Tekniske Skole selv at formålet med forsøget samlet set er opfyldt. Baggrunden for denne vurdering er ifølge statusrapporten at modtagelsen af værkstedsundervisningen har haft "afgørende betydning" for kursisternes gennemførelse af uddannelsesforløbet. Dog skal det pointeres at det faktiske antal deltagere (115 personer) ligger betydeligt lavere end skolens forventede antal deltagere for 2006 (650 personer, jf. skolens ansøgning om tilskud til værkstedet).

Tabel 2
Oversigt over forsøgets omfang

Institution	Ugentlig åbningstid i gennemsnit	Antal lærere tilknyttet	Antal deltagere	Antal timer deltagerne har brugt på regneundervisning	Antal timer deltagerne har brugt på læse- og skriveundervisning	Antal timer deltagerne har brugt i værkstedet i alt	Antal undervisningstimer pr. deltager i gennemsnit
AMU Nordjylland	33,5	4	57	747,4	1.769	2.516,4	44,1
CEU Kolding	37	3	6	3	6	9	1,5
CEUS	37	4	43	0	207	207	4,8
EUC Nordvestsjælland	31,7	2	126	204	258	462	3,7
EUC Sjælland	35,1	2	73	371	363	734	10,1
Odense Tekniske Skole	17	5	33	44	245	289	8,8
Vitus Bering Danmark	26,3	2	39	22	215	237	6,1
Aarhus Tekniske Skole	31	6	115	9	351	360	3,1
I alt på Landsplan*	30,7	24	435	653	1645	2298	5,3

* Eksklusiv AMU Nordjylland der i tallene har medtaget aktivitet på værkstedet i henhold til faglig læsning, faglig matematik og FVU

Kilde: Skolernes indsendte statusrapporter og de vedlagte deltagerstatistikker.

5 Rekruttering og deltagelse

Dette kapitel diskuterer indledningsvis deltagelsens omfang med særligt fokus på forholdet mellem skolernes forventede og reelle antal deltagere. Dernæst beskrives hvilke grupper der typisk deltager i værkstedsaktiviteterne, og hvilke tiltag de forskellige skoler har iværksat for at rekruttere deltagere.

Afsnittet der beskriver værkstedsdeltagerne, præsenterer indledningsvis de fællestræk som skolerne oplever at værkstedernes deltagere har, og derefter de forskelle i deltagerprofilerne som ligeledes findes skolerne imellem. Afslutningsvis sammenholdes undervisernes beskrivelser af de typiske deltagere med det billede som interviewundersøgelsen tegner.

Afsnittet der redegør for rekrutteringen af værkstedsdeltagerne, belyser deltagernes forskellige grunde til at opsøge værkstedet og den række af forskellige metoder som skolerne har eksperimenteret med i forsøget på at identificere deltagere med behov for supplerende undervisning. Derudover analyseres de forhold som skolerne oplever som en barriere for rekrutteringen og dermed for værkstedets succes.

5.1 Deltagelsens omfang

Tabel 3

Oversigt over ord- og regneværkstedsdeltagernes andel af institutionens samlede antal kortuddannede deltagere i institutionens voksen- og efteruddannelse i 2004

Institution	Antal kortuddannede deltagere i institutionens voksen- og efteruddannelse i 2004	Antal deltagere i ord- og regneværkstedet i 2006	Værkstedsdeltagernes andel af de kortuddannede deltagere i institutionens veu i procent	Skolens forventede antal værkstedsdeltagere i 2006	Antal faktiske Værkstedsdeltagere i 2006 i forhold til forventet i procent
AMU Nordjylland	23.114	57	0,25	380	15,0
CEU Kolding	1.279	6	0,47	200	3,0
CEUS	3.901	43	1,10	615-820*	5,2-7,0
EUC Nordvest-Sjælland	5.568	126	2,26	500	25,2
EUC Sjælland	13.481	73	0,54	240	30,4
Odense Tekniske Skole	6.000	33	0,55	1.600	2,1
Vitus Bering Danmark	3.679	39	1,06	370	10,5
Aarhus Tekniske Skole	18.916	115	0,61	650	17,7
Gennemsnit på landsplan	10.406	62	0,60	711**	8,7

Kilde: Tal i kolonne to og fem er opgivet i uddannelsesinstitutionernes ansøgning om tilskud til forsøget. De resterende tal er baseret på skolernes statusrapporter og deltagerstatistik.

* I skolens ansøgning om tilskud til forsøget angives det forventede antal deltagere som 15-20 per uge. For at finde det forventede antal deltagere for 2006 er det ugentlige antal forventede deltagere ganget med antallet af uger som skolens værksted har haft åbent i løbet af året.

** Dette tal er fundet ved at regne med gennemsnittet af CEUS' forventede antal deltagere.

Tabel 3 illustrerer forholdet mellem det forventede og det reelle antal deltagere og viser hvor stor en andel deltagerne udgør af skolens voksne elever. Det fremgår blandt andet af tabellen at andelen af deltagere i forhold til det samlede antal kortuddannede deltagere i institutionens voksen- og efteruddannelse svinger fra 0,25 % på AMU Nordjylland til 2,26 % på EUC Nordvestsjælland. Tabellen viser desuden at skolerne i ansøgningerne om tilskud til forsøget anslog at mange flere ville tage imod tilbuddet. På trods af dette skriver de fleste af skolerne i deres statusrapporter at de mener forsøget er forløbet som planlagt hvilket kan tyde på at forventningerne til forsøget er blevet justeret i takt med indsamlingen af erfaringer.

Forholdet mellem skolernes forventede og reelle antal deltagere viser at der er kapacitet til at hjælpe flere. Samtidig rejser det spørgsmålet om hvorvidt målet er at hjælpe mange personer lidt

eller at hjælpe få personer meget. Man kan således diskutere om forsøgets succes afgøres af hvor *mange* der hjælpes, eller hvor *meget* de hjulpede deltagere forbedrer sig. Dette spørgsmål forholder flere af lærerne sig til og pointerer at forsøgets styrke trods dets begrænsede volumen er at kunne yde hjælp til personer med behov for støtte. Samtidig gør lærerne flere gange opmærksom på at de ikke mener at samtlige elever med behov for støtte bliver hjulpet på nuværende tidspunkt.

Endvidere er der skolerne imellem forskel på hvor mange timer deltagerne i gennemsnit modtager undervisning i ord- og regneværkstedet, jf. tabel 2. Som de to yderpunkter kan nævnes AMU Nordjylland med et gennemsnit på 44,1 times undervisning pr. deltager og CEU Kolding med et gennemsnit på 1,5 times undervisning pr. deltager. Denne forholdsvis store forskel kan muligvis tilskrives skolernes forskellige registreringspraksis.

5.2 Beskrivelse af værkstedsdeltagerne

Ifølge underviserne på de otte forsøgsskoler er der tale om en bred og meget varieret gruppe af brugere, og underviserne fremhæver at der er deltagere i alle aldre og af begge køn. Fælles for deltagerne er dog at de stort set alle mangler basale kundskaber inden for læsning, skrivning og/eller regning hvilket der kan være forskellige grunde til. Foreløbige iagttagelser indikerer at personer med dansk som andetsprog formentlig udgør en stor del af brugerne på en del af værkstederne.

5.2.1 Særlige grupper med behov for støtte

Skolernes beskrivelser af de forskellige grupper af brugere kan sammenfattes i følgende punkter:

- Vanskelig skolegang præget af dårlige oplevelser
Personer fra denne gruppe har ofte overvejende dårlige erfaringer fra tidligere undervisningsforløb hvilket kan medføre barrierer i forhold til at opsøge og være modtagelig for senere undervisning.
- Lavt selvværd og eventuelt sociale og/eller psykiske problemer
Denne gruppe har ofte svært ved at bede om hjælp, føler sig stressede og pressede i skoleforløbet og er typisk meget nervøse for en afsluttende prøve idet de tvivler på deres egne faglige evner. Desuden kæmper de typisk med andre problemer end de rent faglige.
- Elever med utilstrækkelige dansk kundskaber
Denne gruppe består af personer som endnu ikke har haft mulighed for at tilegne sig tilstrækkelige dansk kundskaber da de enten ikke har været i Danmark så længe eller ikke har modtaget tilstrækkelig sprogundervisning. De har typisk svært ved at forstå alle nuancerne i det danske sprog hvilket for eksempel kan medføre at de har svært ved at løse regneopgaver da det kræver læsefærdigheder at forstå opgaveformuleringerne der endvidere kan være formuleret i vanskelige danske fagtermer.
- Funktionsnedsættelse, fx talblindhed og ordblindhed
Personerne fra denne gruppe kan være særdeles dygtige til at følge kursets faglige indhold hvilket ofte kompenserer for deres manglende formelle kundskaber. Ifølge lærerne har disse elever ofte udviklet særligt gode evner til at lytte og huske. Derudover fungerer de ofte godt i andre sammenhænge hvilket tilsammen kan gøre det vanskeligt for skolerne umiddelbart at identificere denne gruppe som elever med særlige vanskeligheder.

Af interviewundersøgelsen fremgik det som nævnt i kapitel 3 ikke at de interviewede skulle have særlige sociale eller psykiske problemer. Desuden var tosprogede elever med utilstrækkelige dansk kundskaber heller ikke repræsenteret i særlig grad. 12 af de 20 interviewede modtog undervisning i læsning og stavning og herudaf var 8 ordblinde. Af disse personer havde en del dårlige erfaringer fra tidligere skolegang. Gruppen af ordblinde med dårlige erfaringer gav typisk udtryk for ærgrelse over ikke at have fået den fornødne hjælp i folkeskolen.

5.2.2 Generelle forskelle mellem faggrupper og aldersgrupper

Ud over at der er tale om forskellige grupper af elever med særlige vanskeligheder, er der nogle generelle forhold som har betydning for deltagerens brug af værkstedet.

På CEUS i Nykøbing Falster oplever man at den mest aktive målgruppe er "voksenlærlinge". Deres længerevarende forløb gør det muligt for dem at benytte værkstedet hvorimod man har problemer med at rekruttere alle deltagerne med behov for hjælp fra AMU. Underviserne på CEUS påpeger at disse korte forløb er struktureret på en sådan måde at tiden er så knap og undervisningen så komprimeret at det kan være vanskeligt at tage kursister ud af den ordinære undervisning.

Omvendt forholder det sig på EUC Nordvestsjælland. Her har man især succes med at rekruttere de deltagerne fra AMU der går på skolen for at få et certifikat. På trods af kursernes stramme tilrettelæggelse er det især denne gruppe der benytter værkstedet, og skolen oplever ikke at det er problematisk at motivere deltagerne til at komme efter endt undervisning. På Vitus Bering er det ligeledes AMU-kursister, især fra transportuddannelserne, man har formået at rekruttere til skolens ord- og regneværksted. Det er således ikke alle skoler der finder det vanskeligt at rekruttere AMU-kursister på trods af det tidspres på kurserne som deltagere og undervisere generelt oplever.

På baggrund af skolernes deltagerregistrering er følgende oversigt over deltagerens uddannelsesmæssige fordeling udarbejdet.

Tabel 4
Oversigt over deltagerens fordeling på uddannelse

Institution	Antal deltagere i alt*	Antal deltagere på forløb med certifikat**	Antal deltagere på AMU	Antal deltagere på GVU	Antal voksenlærlinge
AMU Nordjylland	57	9	43	0	14
CEU Kolding	6	5	0	0	6
CEUS	43	0	21	9	13
EUC Nordvest-Sjælland	126	79	121	0	5
EUC Sjælland	73	57	5	0	12
Odense Tekniske Skole	33	8	1	0	25
Vitus Bering Danmark	39	12	39	0	0
Aarhus Tekniske Skole	115	63	40	5	6
I alt på landsplan	492	233	270	14	81

Kilde: Skolernes indsendte statusrapporter og de vedlagte deltagerstatistikker.

* Institutionernes totale antal deltagere stemmer ikke alle steder overens med summen af deltagere fra de forskellige uddannelser hvilket skyldes problemer i det tilgængelige datamateriale. Da deltagerens uddannelsesmæssige fordeling ikke er registreret på en fyldestgørende måde, skal oversigten tages med visse forbehold. Desuden er der

forskel skolerne imellem på den måde, hvorpå deltagerne er blevet registreret. Dog er det totale antal deltagere for hver enkelt skole og på landsplan korrekt.

** Uddannelser med certifikat er typisk en delmængde af arbejdsmarkedsuddannelserne, men tallene tyder på at nogen respondenter også har medregnet andre forløb der sigter imod et uddannelsesbevis, herunder svendebrev.

Tabel 4 viser at det på landsplan fortrinsvis er AMU-kursister man – med undtagelse af nogle skoler – har størst succes med at rekruttere. En stor del af disse går endvidere på et forløb med certifikat. Der er dog en række skoler hvor billedet er et andet, nemlig CEU Kolding, EUC Sjælland og Odense Tekniske Skole.

Ud over forskellen på deltagernes uddannelser er der variation i forhold til alder. Forsøgets målgruppe omfatter kortuddannede voksne – AMU-kursister, deltagere på GVU, der altid er over 25 år, og deltagere på særlige erhvervsuddannelsesforløb med godskrivning eller merit, der er over 25 år. Men ikke alle skoler begrænser hjælpen til disse målgrupper. Såvel ledelserne som underviserne på flere skoler er af den opfattelse at det er problematisk at afvise unge EUD-elever hvis de opsøger ord og regneværkstedet. Derfor prioriterer størstedelen af skolerne at yde støtte til dem der henvender sig.

Generelt er de unge med utilstrækkelige kundskaber selv gode til at opsøge hjælp, mens den ældre generation ofte har sværere ved at bede om hjælp, og dermed kommer de til at sidde alene med deres problemer.

5.3 Rekruttering af værkstedsdeltagerne

De otte forsøgsskoler oplever at det er forskelligt hvor motiverede deltagerne er for at bruge ord- og regneværkstedet, og at grundene til at opsøge det varierer meget.

En stor del af deltagerne i interviewundersøgelsen havde selv gjort opmærksom på deres behov, deraf nogle allerede ved tilmeldingen til kurset eller ved det erhvervsrettede forløbs begyndelse. Disse elever har typisk selv valgt at opsøge værkstedet fordi de er bevidste om deres behov for hjælp der udspringer af at de er tal- eller ordblinde, og som i tidligere uddannelsesforløb har bevirket at de har modtaget forskellige former for specialundervisning. De mindre opsøgende deltagere er ifølge skolerne ikke i samme grad bevidste om deres behov for støttende undervisning. Derfor tager skolerne forskellige metoder i brug i deres forsøg på at rekruttere denne gruppe.

Forsøgsskolerne har taget en lang række forskellige initiativer til dels at identificere behovet for supplerende læse- og regneundervisning, dels at rekruttere de elever og kursister der måtte have brug for hjælp. Nogle skoler har benyttet screeninger og/eller andre former for test til at bedømme den enkelte elevs behov for hjælp. Andre har forsøgt at give faglærerne på de specifikke erhvervsuddannelser værktøjer og metoder til at identificere elever der med fordel kunne benytte værkstederne. Derudover har nogle skoler valgt at fokusere på personlige samtaler med eleverne og har lagt vægt på individuel vejledning. Samtlige skoler har dog valgt at kombinere flere metoder i forsøget på at rekruttere deltagere. De typiske tiltag som skolerne har iværksat, er følgende:

- Præsentation af værkstedets muligheder og tilknyttede undervisere ved hjælp af oplæg på de enkelte hold
- Synliggørelse af de tilknyttede lærere, blandt andet ved at lave meget opsøgende arbejde og opholde sig i nærheden af kursisterne
- Opsøgende rekruttering gennem samarbejde med faglærere eller andre relevante lærergrupper der kan henvise personer med behov for supplerende undervisning til ord- og regneværkstedet
- Central og lettilgængelig placering af ord- og regneværkstedet, eventuelt på flere af skolens adresser
- Udarbejdelse af internt informations- og markedsføringsmateriale til eleverne, blandt andet i form af flyers, foldere, plakater, annoncer, indlæg i kursuskatalog og skoleblad og henvisninger til tilbuddet på skolernes hjemmesider
- Udarbejdelse af eksternt informations- og markedsføringsmateriale til virksomheder der sender medarbejdere på AMU-kurser, blandt andet i form af pressemeddelelser, artikler i lokalaviser og notitser i faglige tidsskrifter

- Vejledende samtaler med kursister og elever forud for eller i begyndelsen af kursusforløbet.

Ud over ovennævnte rekrutteringstiltag fremgår det af de indsendte statusrapporter at enkelte skoler derudover har benyttet sig af følgende:

- At vedlægge information om tilbuddet ved hver enkelt ansøgningskema
- At udsende særlige brochurer til virksomhederne i skolens lokalområde
- At samarbejde med lokalt forankrede udviklingstiltag på området
- At invitere kursister til åbent hus i værkstedet eller på anden vis konkret fremvise lokalet og hjælpemidlerne
- At fokusere særligt på udvalgte grupper af deltagere
- At indføre faste træffetider for ord- og regneværkstedslærerne
- At give ord- og regneværkstedslærerne en arbejdsmobiltелефон således at der let og hurtigt kan skabes kontakt mellem dem og deltagerne.

Det er vanskeligt at bestemme effekten af de enkelte tiltag da det er vanskeligt at vurdere om det er den ene eller den anden begivenhed der i praksis har fået den enkelte deltager til at benytte ord- og regneværkstedet. Der er dog blandt skolernes undervisere klare opfattelser af hvilke tiltag der har virket henholdsvis mere eller mindre godt. De tiltag der gentagne gange i samtalerne med forsøgsskolernes undervisere og ledelser blev omtalt som afgørende for rekrutteringen, omhandler samarbejdet mellem faglærerne på de ordinære forløb og ord- og regneværkstedslærerne og det nødvendige opsøgende og synliggørende arbejde. Disse tiltag behandles mere indgående i det følgende.

5.3.1 Opsøgende og synliggørende arbejde

Ord- og regneværkstedslærerne på samtlige forsøgsskoler har erfaret at det opsøgende arbejde er altafgørende for rekruttering og deltagelse. Alle er af den opfattelse at det ikke nytter noget at vente på at deltagerne selv henvender sig i værkstedet da de med behov for hjælp ikke er særlig tilbøjelige til at opsøge den. Lærerne har derfor udviklet en praksis baseret på at de skal være synlige både over for skolens kursister som er potentielle deltagere, og over for faglærerne der vil kunne opfordre deltagere til at bruge værkstedet. Flere af lærerne påpeger at dette opsøgende arbejde er særdeles tidskrævende, men nødvendigt – ikke mindst i forsøgets opstartsfasen.

På Odense Tekniske Skole oplevede man at der ikke kom nogen besøgende da værkstedet holdt åbent hus, og på Vitus Bering overvejer man nøje om informations- og markedsføringsmaterialet virker efter hensigten hvis der er meget tekst der skal læses før budskabet er formidlet. Derfor har man produceret en præsentationsvideo om skolens ord- og regneværksted som kommende og nuværende deltagere kan se på Vitus Berings hjemmeside. På den måde gør skolen opmærksom på tilbuddet i lyd og billeder og ikke kun på skrift.

Det opsøgende arbejde består derudover i at præsentere tilbuddet for så mange af skolens ny-startede hold som muligt. I den forbindelse har skolerne erfaret at nogle kursister gør opmærksom på behovet for hjælp under præsentationen, mens andre henvender sig i pausen eller efter endt undervisning. Ord- og regneværkstedslærerne oplever således at deres præsentation af tilbuddet medfører rekruttering enten med det samme eller i de efterfølgende dage.

5.3.2 Værkstedets placering

Værkstedets fysiske placering har ifølge underviserne også betydning for rekrutteringen af deltagere. Underviserne giver udtryk for at det er vigtigt at værkstedet har en god placering hvilket betyder at det er synligt, centralt og lettilgængeligt, således at det er nemt at opsøge det. Er værkstedet placeret afsides, og kræver det for megen anstrengelse at komme derhen, oplever underviserne at ingen benytter det.

Dette medfører imidlertid et dilemma da der på den anden side kan være nogle problemer forbundet med at gøre værkstedet synligt og dermed synliggøre værkstedsbrugerne. Et centralt beliggende og meget synligt værksted kan afholde deltagere der ønsker at være anonyme, fra at benytte det.

På skolerne er der flere eksempler på deltagere som ønsker denne anonymitet. Fx er der stor forskel på hvor åbne deltagerne er om deres behov, og hvor åbenlyst de henvender sig. For nogle kursister spiller det ingen rolle at resten af holdet har kendskab til deres vanskeligheder, mens det for andre kan være en barriere. Opmærksomheden på denne problematik bevirker fx at ord- og regneværkstedslærerne på AMU Nordjylland har en klar fornemmelse af hvem de kan hilse på i kantinen, og hvem de skal lade som om de ikke kender fordi deltageren ikke vil ses sammen med ord- og regneværkstedslæreren. Denne forståelse er ifølge lærerne væsentlig både i forhold til omgangen med deltagerne og placeringen af værkstedet da det kan være svært for mange deltagere at skulle benytte ord- og regneværkstedet.

Skolerne mener i øvrigt at den generelle holdning til og forståelse af fx ordblindhed har udviklet sig i positiv retning. Dog har nogle skoler en opfattelse af at deltagerne stadig kan have oplevelsen af at blive stigmatiseret. Derfor efterspørger blandt andre Vitus Bering forskellige tiltag som fx en landsdækkende holdningsændrende kampagne med det formål at dæmme op for fordomme om ordblindhed.

Problematikken blev også berørt i interviewundersøgelsen hvor størstedelen af de interviewede gav udtryk for at de med alderen er blevet bedre til at håndtere de sociale barrierer der især i folkeskolen har været forbundet med at have læse- og regnevanskeligheder. Med alderen oplever de tilsyneladende en mindre grad af stigmatisering og tabuisering i forbindelse med deres behov for særlig undervisning.

Der kan således være noget der tyder på at en del deltagere ikke ønsker at andre skal have kendskab til deres behov for hjælp, og det kan derfor konkluderes at *tilbuddet* skal være synligt så folk ved det eksisterer, mens at *værkstederne og dets brugere* ikke nødvendigvis skal være det.

5.3.3 Faglærernes rolle

Andre deltagere rekrutteres via en opfordring fra deres faglærer på de ordinære forløb. Netop faglærernes opfordringer spiller en særdeles stor rolle i forhold til rekrutteringen, og de er tæt knyttet til det opsøgende arbejde idet det er nødvendigt at udvikle et tæt samarbejde mellem faglærerne og ord- og regneværkstedslærerne. Tilbuddet om hjælp i værkstedet skal gennem et sådant samarbejde synliggøres over for faglærerne så de ved (og husker) at de bør opfordre kursister med behov for hjælp til at benytte værkstedet.

Samtlige ord- og regneværkstedslærere gør opmærksom på at samarbejdet med faglærerne er en af de væsentligste kilder til dels at identificere, dels at få deltagere til at komme i værkstedet. Da det er faglærerne der har den daglige kontakt med deltagerne, ved de ofte præcis hvem der har behov for hjælp. Der er imidlertid hverken entydige svar på hvordan dette samarbejde opbygges bedst muligt, eller en enkelt løsning på hvordan man sikrer at det vil fungere. Tværtimod har skolerne flere eksempler på at det kan være svært for de to lærergrupper at samarbejde. Disse problemstillinger behandles nærmere i kapitel 8.

5.3.4 Uddannelsesstruktur

Ud over ovennævnte holdningsændring efterspørger flere af skolerne ændringer i AMU's tilrettelæggelse og undervisningsstruktur idet den kan opleves som en hæmmende faktor i forbindelse med rekrutteringen. Da forløbene er så komprimerede, kan det for både faglærerne og deltagerne være vanskeligt at nå at benytte ord- og regneværkstederne. Deltagerne kan opleve at deres fravær fra dele af den ordinære undervisning medfører at de går glip af for meget af kursets indhold. I den forbindelse efterspørger skolerne muligheden for at kunne undervise deltagerne i ord- og regneværkstedet forud for starten på det ordinære forløb. Ved at yde hjælpen inden kursusstart kan skolen på den måde give kursisterne bedre forudsætninger for at følge det kommende kursus på niveau med resten af holdet.

Den manglende tid og stramme tilrettelæggelse af de korte kurser er således faktorer der vanskeliggør rekrutteringen. Men tid er ligeledes en knap ressource på arbejdspladserne, og nogle skoler oplever derfor modvilje fra virksomhedernes side over for længerevarende kursusforløb. Når arbejdspladserne ikke afsætter midler til længere kurser for deres ansatte – eventuelt fordi de ikke anser generelle færdigheder inden for dansk og matematik som væsentlige for udførelsen af arbejdet i virksomheden – kan det være vanskeligt for skolerne at tilbyde indledende kurser i ord-

og regneværkstederne. Løsningen kunne i disse tilfælde være at staten – og ikke virksomhederne – betalte for de dage hvor deltagerne modtog supplerende undervisning i ord- og regneværkstedet. Denne løsning benyttes eksempelvis på AMU Nordjylland, hvor det er lykkedes at rekruttere kursister til ord- og regneværkstedet før den egentlige kursusstart. Den indledende undervisning i eksempelvis læsning og skrivning eller matematik tilrettelægges i form af AMU-kurser i faglig læsning og skrivning eller faglig regning og matematik.. Derved er det muligt for beskæftigede deltagere at få VEU-godtgørelse mens de fx modtager undervisning i læsning og skrivning.

Endnu en faktor i AMU-strukturen som skolerne oplever spiller en rolle, er at nogle af deltagerne er tvunget til at tage et skoleforløb af virksomheden, mens andre deltagere selv har et ønske om at tage en given uddannelse og derfor gennemfører den frivilligt. Nogle skoler oplever at spørgsmålet om henholdsvis tvang og frivillighed spiller en rolle i forhold til rekruttering idet de deltagere der selv har ønsket at tage uddannelsen, ofte er mere opsøgende – til forskel fra den gruppe der er tvunget af deres arbejdsplads til at tage et certifikatkursus. Sidstnævnte er typisk den del af arbejdsstyrken der skifter job hvert år, og som skal have dokumentation for deres kunnen. Dette krav medfører at de jævnligt skal igennem skoleforløb for at tage forskellige certifikatkurser.

I den forbindelse oplever nogle af skolerne at de deltagere der er tvunget på kursus, er knap så motiverede idet kurset bare skal gennemføres. Andre skoler fremhæver derimod at presset fra arbejdsgiveren og eventuelt kolleger om at komme tilbage til virksomheden med et certifikat kan øge motivationen for at opsøge og benytte ord- og regneværkstedet. På EUC Nordvestsjælland havde en deltager fx flere gange forgæves forsøgt at få et certifikat. Underviserne oplevede at denne var nervøs for endnu engang at skulle vende tilbage til arbejdspladsen uden certifikat, og at deltageren oplevede det som værende pinligt, ærgerligt og nedværdigende. Disse følelser var en smule demotiverende idet de tidligere nederlag var meget nærværende og svære at overvinde. Samtidig bevirkede de at kursisten – efter at have stiftet bekendtskab med ord- og regneværkstedet – havde stædigheden og viljen til at gennemføre. Presset fra arbejdspladsen kan således både virke hæmmende og fremmende i forhold til at rekruttere deltagerne.

5.3.5 Sammenfatning

Overordnet synes de mest virkningsfulde former for rekruttering at være dels opsøgende arbejde, dels godt samarbejde med deltagerens faglærere. Førstnævnte er en nødvendighed idet ord- og regneværkstederne har at gøre med en særlig målgruppe som ikke altid selv er opsøgende. Sidstnævnte har betydning idet faglærernes fælles opbakning og accept motiverer deltagerne.

6 Styling og tilrettelæggelse

Dette kapitel præsenterer hvilken rolle skoleledelserne har spillet i forsøgets udformning og hvordan værkstedsundervisningen er blevet tilrettelagt.

6.1 Ledelsens rolle i forsøget

Af enkelte statusrapporter fremgår det at ledelsers rolle typisk har været at fremme og styre processen, og at de bakker op om forsøget med etableringen af ord- og regneværksteder. Hvordan denne opbakning konkret kommer til udtryk, og hvilken rolle ledelserne reelt har spillet i styringsprocessen, giver statusrapporterne imidlertid ikke et klart billede af.

Under institutionsbesøgene fremgik det at skoleledelserne typisk har etableret selvstyrende team til at varetage forsøget. Ledelserne udtrykte tilfredshed med at de ansvarlige lærere i høj grad selv varetager forsøget i praksis, hvilket minimerer ledelsens direkte rolle. Ledelsens rolle har således primært været at facilitere samarbejdet mellem de to lærergrupper og sørge for at skabe rammer for forsøget og samarbejdet.

Derudover spiller ledelserne en rolle i fastlæggelsen af hvilke initiativer skolerne skal tage på området, og beslutningen om at deltage i dette forsøg afspejler ligeledes den ledelsesmæssige opbakning.

6.2 Tilrettelæggelse af værkstedsundervisningen

Ifølge statusrapporterne er værkstedsundervisningen typisk tilrettelagt således at underviserne møder kursisterne dér hvor de er, og hvor de har brug for hjælp. Dette indebærer to væsentlige foranstaltninger i forbindelse med tilrettelæggelsen af værkstedsundervisningen. For det første må underviserne befinde sig tæt på kursisterne – også når disse modtager den almindelige erhvervsrettede undervisning – så hjælpen er ved hånden når behovet opstår. For det andet skal læse- og/eller regneundervisningen være individualiseret og tilpasset den enkelte elevs behov. Selvom der er flere forskellige hjælpemidler og undervisningsmaterialer til rådighed på værkstederne, tager hjælpen oftest udgangspunkt i de studerendes egne opgaver og problemstillinger fra de ordinære kurser. Dette indebærer at ord- og regneværkstedslærerne skal have kendskab til de uddannelser som deltagerne er i gang med at tage. Disse emner behandles nedenfor.

6.2.1 Tid

Skolerne har gjort forskellige erfaringer med hensyn til tilrettelæggelsen af værkstedets undervisning i forhold til tid. Nogle skoler har forsøgt at have åbningstid uden for kursisters normale skema, men der er ikke entydige erfaringer med om det fungerer efter hensigten. EUC Nordvestsjælland oplever at der kommer deltagere i værkstedet de to dage om ugen hvor værkstedet har åbent sent om eftermiddagen, mens andre skoler påpeger at kursisterne er trætte og udkørte efter en lang undervisningsdag og derfor ikke kan overskue at modtage yderligere undervisning. Desuden har mange deltagere job og/eller familie der skal passes, og det gør det svært for dem at afsætte tid til mere end den allerede planlagte almindelige undervisning.

Lærerne på alle skolerne lægger vægt på at det skal være muligt for deltagerne at få hjælp hurtigst muligt efter at problemerne er opstået. Hvordan man i praksis imødekommer dette, og om man vurderer at kursisterne det pågældende sted vil benytte værkstedet efter endt undervisning, må imidlertid være op til den enkelte skole da det grundet skolernes modsatte erfaringer ikke er muligt at konkludere om idéen med sen åbningstid generelt har den ønskede effekt.

6.2.2 Sted

Skolerne har også erfaringer med hensyn til placeringen af værkstedsaktiviteterne. Som tidligere nævnt har alle skoler erfaret at de ikke kan forvente at deltagerne selv opsøger værkstederne. Derfor er samtlige lærere opmærksomme på at det er nødvendigt at være opsøgende. Dette kommer til udtryk på skolerne ved at rammerne for tilbuddet er blevet udvidet.

Forsøget var på forhånd tænkt som etableringen af en konkret fysisk lokalitet hvor deltagerne kunne få hjælp. Men derudover har skolerne tilrettelagt forsøget på en sådan måde at hjælpen også kan gives på holdene og i klasserne. Det er således ikke kun deltagerne der kommer til ord- og regneværkstedslærerne, men også lærerne der kommer til deltagerne. Dette kommer til udtryk i måden hvorpå forsøget bliver omtalt på de forskellige skoler. Nogle skoler har bevidst valgt ikke at kalde det et værksted da det signalerer at der er tale om et konkret sted, men derimod en service som i princippet kan udføres hvor som helst. Vitus Bering skelner endvidere mellem hvad skolen kalder "praktiserende læge" og "førstehjælp". Med dette gør skolen opmærksom på at forsøget ikke skal have karakter af at være en praksis man opsøger når der er problemer, men en hjælp der rykker ud til dér hvor nogen har brug for hjælp. Denne måde at tilrettelægge værkstedsaktiviteterne på øger ifølge skolerne fleksibiliteten som er afgørende for om brugerne vil benytte sig af tilbuddet.

Dette fokus på fleksibilitet gentages i forskellige sammenhænge. Mange af skolerne har nemlig flere adresser som deres aktiviteter er fordelt på. Da der ikke er mulighed for eller ressourcer til at etablere værksteder på samtlige adresser, har skolerne ofte valgt at lade ord- og regneværkstedslærerne køre mellem stederne eller arrangeret faste dage for lærerne på de forskellige adresser så hjælpen er tæt på brugerne. Udelukkende at etablere et værksted i fysisk forstand er således ikke i alle tilfælde den måde de enkelte skoler har vurderet som den mest hensigtsmæssige at tilrettelægge forsøget på. I den sammenhæng efterspørger skolerne mere fleksible rammer fra ministeriets side således at forsøget lettere kan tilpasses den enkelte institutions forhold og spredte geografiske placeringer.

Selvom skolerne har valgt at udvide rammerne for værkstedsaktiviteterne, har samtlige skoler dog etableret et værkstedslokale hvor en del af aktiviteterne ligeledes foregår. Lokalets placering kan have betydning for hvordan og hvor meget det bruges. Ligger lokalet for afsides, er lærerne af den overbevisning at ingen vil bruge det. Det skal ikke være besværligt eller krævende at opsøge, men være placeret et sted hvor deltagerne har deres daglige gang. Omvendt kan en meget synlig placering af lokalet som tidligere nævnt afholde nogle deltagere fra at benytte værkstedet.

Ønsket om anonymitet fra nogle deltagers side kommer ligeledes til udtryk når værkstedsaktiviteterne er tilrettelagt på en sådan måde at hjælpen ydes på kursisternes hold. I den forbindelse har ord- og regneværkstedslærerne erfaret at det ikke må virke som om de er på holdet for at hjælpe én bestemt elev, men derimod som om de er til rådighed for hele holdet. Samtidig oplever lærerne at deres tilstedeværelse på holdene kan være med til at mindske tabuiseringen idet kursisterne oplever at mange modtager støtte, og at det dermed påvirker flere kursister til at modtage den.

6.2.3 Relevanskriterium

De otte forsøgsskoler har ikke kun gjort erfaringer med hvor og hvornår undervisningen skal finde sted, men også med *hvad* der skal hjælpes med, og *hvordan* hjælpen skal ydes. Den vigtigste erfaring er at undervisningen skal være direkte relevant for den uddannelse som deltagerne er i gang med. Deltagerne er ikke interesserede i at lære dansk og matematik for generelt at forbedre sig inden for disse områder, men derimod i at lære om præcis de problemstillinger de sidder med i den daglige undervisning. Det er således ikke matematik for matematikkens egen skyld der er det væsentlige, men derimod hvordan man fx regner ud hvor meget vægt en kran kan bære, og hvilken hældning et rør skal have. Er undervisningen ikke relevant og praktisk anvendelig, er deltagerne generelt ikke interesserede i at modtage den.

7 Lærerkompetencer

I dette kapitel præsenteres hvilke kompetencer og kvalifikationer ord- og regneværkstedslærerne er og bør være i besiddelse af.

Af statusrapporterne fremgår det at samtlige skoler vurderer at ord- og regneværkstedslærerne er i besiddelse af tilstrækkelige kvalifikationer til at varetage undervisningen. Disse kvalifikationer fremgår af tabel 5 som viser at 27 af de i alt 28 lærere der har undervist på ord- og regneværkstederne, har indgående kendskab til undervisning på erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser. Halvdelen af lærerne har kvalifikationer svarende til den tidligere læselæreruddannelse, og 12 har kvalifikationer svarende til de krav der stilles til FVU-undervisere. Yderligere to personer er i gang med at uddanne sig til FVU-undervisere.

Lærerne er positivt indstillede over for de kompetencer man som FVU-underviser er i besiddelse af. På AMU Nordjylland oplever ord- og regneværkstedslærerne at uddannelsen til FVU-underviser giver et godt grundlag for at kunne lære fra sig. De påpeger at uddannelsen giver gode værktøjer til at yde hjælp, og de føler sig derfor godt klædt på til opgaven. På Aarhus Tekniske Skole oplever lærerne ligeledes at en baggrund som FVU-underviser er et godt grundlag for at kunne fungere som ord- og regneværkstedlærer. På CEUS i Nykøbing Falster suppleres ovenstående syn med oplevelsen af at man som FVU-underviser har konkrete metoder til at afdække og håndtere de problemer deltagerne har. Ligeledes er EUC Nordvestsjælland – hvor den ene ord- og regneværkstedslærer er i gang med uddannelsen – meget begejstret for uddannelsen fordi den tager udgangspunkt i den konkrete sammenhæng.

Som det fremgår af nedenstående tabel, er en stor del af lærerne ligeledes i besiddelse af andre relevante kvalifikationer. Disse kvalifikationer er ifølge statusrapporterne af forskellig karakter og omfatter nedenstående områder. Tallet i parentes angiver antallet af lærere med kvalifikationer inden for det pågældende område:

- Tidligere erfaring med voksenundervisning (5)
- Fagligt relevante uddannelser og linjefag (7)
- Kvalifikationer inden for it og edb (1)
- Kvalifikationer inden for undervisning i dansk som andetsprog (1).

Tabel 5
Oversigt over underviserens kvalifikationer

	Har varetaget undervisningen i læsning og skrivning	Har varetaget undervisningen i regning og matematik	Har indgående kendskab til undervisning på erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser	Har kvalifikationer svarende til den tidligere læselæreruddannelse	Har kvalifikationer svarende til de krav der stilles til FVU-undervisere*	Har andre relevante kvalifikationer
Lærer 1	X		X	X		X
Lærer 2		X	X			X
Lærer 3	X	X				X
Lærer 4	X	X	X		X	X
Lærer 5	X		X	X	X	X
Lærer 6	X	X	X		X	X
Lærer 7	X	X	X	X	I gang	X
Lærer 8	X	X	X		X	
Lærer 9	X		X	X	X	
Lærer 10	X		X	X		
Lærer 11		X	X			X
Lærer 12	X		X	X		X
Lærer 13		X	X		I gang	X
Lærer 14	X	X	X			X
Lærer 15	X		X	X		X
Lærer 16		X	X			X
Lærer 17	X	X	X			X
Lærer 18	X	X	X			X
Lærer 19	X		X	X	X	X
Lærer 20	X		X	X	X	X
Lærer 21	X		X			X
Lærer 22	X		X			X
Lærer 23	X	X	X	X	X	X
Lærer 24		X	X		X	X
Lærer 25	X		X	X		
Lærer 26	X		X	X	X	
Lærer 27	X	X	X	X	X	
Lærer 28		X	X	X	X	

Kilde: Skolernes indsendte statusrapporter.

* Jf. B.711 af 30.6.2004, § 25 og/eller § 25a.

Kun to skoler formulerer ønsker til underviserens kvalifikationer. Den ene skole har et ønske om at samtlige ord- og regneværkstedslærere kan varetage undervisningen i både læsning og regning. Dette vil ifølge skolen fremme fleksibiliteten således at deltager med behov for hjælp til både læse-, skrive- og regneundervisning kan få opfyldt behovet med det samme. Den anden skole har et ønske om at ord- og regneværkstedslærerne er i besiddelse af specialpædagogiske kompetencer.

7.1 Bred profil

For at kunne varetage opgaven skal man ifølge ord- og regneværkstedslærerne have en meget bred profil. Ud over viden om og erfaring med at undervise i læsning og regning fremhæver lærerne på de otte forsøgsskoler at man skal:

- Interessere sig for deltagerne, være tålmodig og vise forståelse for deres situation
- Møde deltagerne i øjenhøjde hvilket viser dem respekt og ligeværd
- Tage udgangspunkt i deltagerne og deres måde at forstå og lære på, dvs. være god til at tilpasse hjælpen til den enkeltes behov og læringsstil
- Kunne tackle psykologiske problematikker

- Formå at gøre værkstedsundervisningen relevant og motiverende hvilket forudsætter kendskab til deltagernes uddannelser i form af erfaring fra de forskellige fagretninger
- Kunne kombinere det faglige fra deltagernes uddannelser med undervisningen i ord- og regneværkstedet
- Være udadvendt og opsøgende så man dels stifter bekendtskab med faglærerne på de forskellige forløb, dels følger op på de deltagere man har haft med at gøre
- Være god til at koordinere og samarbejde
- Kunne formidle og sælge tilbuddet.

7.2 Personlige kompetencer

Ovennævnte brede profil tydeliggør at undervisernes personlige kompetencer spiller en vigtig rolle for varetagelsen af undervisningen i ord- og regneværkstedet. En af grundene er at lærerne er nødt til at kunne håndtere de psykiske og sociale problemer som flere af deltagerne fra forsøgets målgruppe kæmper med. Det er således ikke kun løsningen af en rent faglig opgave der er i fokus, men i lige så høj grad det generelle arbejde med målgruppen. Nogle af underviserne gør opmærksom på at de indimellem oplever at de arbejder mere med sociale problematikker end med faglige, i den forstand at de må arbejde intensivt med at nedbryde de barrierer og blokeringer som nogle deltagere har fået i deres tidligere skoleforløb.

De kompetencer som lederne fremhæver som centrale for lærernes varetagelse af opgaven, er – ud over faglige kvalifikationer – at ord- og regneværkstedslærerne skal have en forståelse for personer med læse- og regnevanskeligheder, og at de skal ønske at arbejde med denne målgruppe og respektere den. Det personlige engagement i deltagerne og i forsøget vægtes således lige så højt som de faglige, undervisningsrelaterede kompetencer. På den måde bliver mange af forsøgsaktiviteterne personbårne i den forstand at det er en enkelt eller få personers vilje til at gøre en forskel der bærer forsøget.

7.3 Kendskab til skolens uddannelser

Udover ovennævnte arbejde af mere social karakter pointerer ord- og regneværkstedslærerne at de skal have et vist kendskab til alle fagretningerne på skolen således at de er i stand til at hjælpe deltagerne med de problemer som deres specifikke uddannelse volder. Dette betyder i praksis at de skal have lyst, tid og evner til at sætte sig ind i det stof som deltagerne skal have hjælp til. Et sådant bredt fagligt kendskab kan derudover fungere som en god indgang til det videre samarbejde med faglærerne – et samarbejde der er afgørende for forsøgets succes.

8 Samarbejde og vejledning

Nedenfor præsenteres de vanskeligheder skolernes lærere kan opleve med hensyn til samarbejde og vejledningsaktiviteter.

Forsøget består blandt andet i at ord- og regneværkstedslærerne skal vejlede faglærerne i metoder til at identificere deltagere med behov for støtte. Denne vejledningsaktivitet fungerer imidlertid langt fra som tiltænkt på skolerne. Både ord- og regneværkstedslærere, faglærere og ledelse påpeger at man skal være forsigtig med at kalde aktiviteten for vejledning, og at man med fordel kunne betegne den del af forsøget som en etablering af samarbejde mellem underviserne. Ord- og regneværkstedslærerne oplever at de over for nogle faglærere skal træde yderst varsomt idet de frygter at faglærerne vil opleve ord- og regneværkstedslærernes rolle som en form for kontrolinstans der undersøger om undervisningen er tilstrækkelig god.

Flere skoler har gode erfaringer med at ord- og regneværkstedslærerne selv følger nogle af skolens kurser for at få kendskab til det stof som deltagerne skal lære. Dette har virket fremmende dels i forhold til at gøre værkstedsundervisningen så relevant for den enkelte deltager som muligt, dels i forhold til at etablere et godt samarbejde mellem lærerne. Det opleves som en tilkendegivelse af faglig respekt og gensidig anerkendelse når ord- og regneværkstedslærerne tilmelder sig skolens ordinære kurser for selv at opsøge viden om deres indhold.

Mange skoler fortalte endvidere at man tilstræber at være så meget som muligt dér hvor deltagerne befinder sig, og dermed også hvor faglærerne er hvilket medvirker til at de to lærergrupper stifter bekendtskab med hinanden. At man lærer hinanden at kende på en måde der ikke nødvendigvis er formaliseret, kommer til udtryk på Odense Tekniske Skole hvor det ifølge ord- og regneværkstedslæreren ofte er under frokosten eller gennem uformelle samtaler på gangene at erfaringerne udveksles, og deltagere rekrutteres. På baggrund af disse eksempler kan det anbefales at ord- og regneværkstedslærerne kender faglærerne og de uddannelser som deltagerne går på.

På samme måde har det virket fremmende på forsøget når ord- og regneværkstedslærerne har spurgt faglærerne til råds eller bedt om hjælp til at forstå deltageres praktiske problemer. I disse tilfælde lader det ikke til at faglærerne frygter at ord- og regneværkstedslæreren tager over, og at dennes egen undervisning undermineres. Tværtimod kan samspelet mellem lærernes forskellige kompetencer virke gensidigt komplimenterende.

Frygten kan eventuelt bunde i de forskellige faglige kompetencer og traditioner som de forskellige lærergrupper har. Faglærerne og ord- og regneværkstedslærerne kommer generelt fra forskellige uddannelsesmæssige sammenhænge hvilket i nogle tilfælde kan vanskeliggøre forståelsen og anerkendelsen mellem dem. I den forbindelse gav de repræsentanter der var til stede under de otte institutionsbesøg, udtryk for vigtigheden af at de to lærergrupper respekterer hinanden og ved hvad de hver især kan bidrage med, for at samarbejdet kan fungere.

Netop denne viden om hinandens arbejdsområder og undervisningsformer er afgørende for at man kan undgå den ovennævnte frygt for kontrol. Ord- og regneværkstedslærerne er alle meget bevidste om at et gunstigt samarbejde med faglærerne forudsætter en tydeliggørelse af at de hverken kan eller skal undervise i det samme stof som faglærerne, dvs. at de ikke er til stede for at overtage faglærernes undervisning. Der skal således være et klart skel mellem den undervisning der varetages af henholdsvis ord- og regneværkstedslæreren og faglærerne.

Billedet er imidlertid ikke entydigt på dette område idet skolerne samtidig oplever at andre faglærere er meget begejstrede for ord- og regneværkstedet og henviser mange deltagere dertil. Under institutionsbesøgene gav de positivt stemte faglærere begejstret flere eksempler på tidligere og nuværende kursister som efter brug af ord- og regneværkstedet havde forbedret sig markant. Sådanne positive historier spredtes, og flere af faglærerne bliver derigennem opmærksomme på at forsøget også kan være gavnligt for dem og deres hold. Effekten af de gode historier forstærkes yderligere efterhånden som faglærerne får stadig flere positive oplevelser med forsøget. Flere skoler har oplevet at det har medført at faglærerne selv har henvendt sig hos ord- og regneværkstedslæreren med undervisnings- eller testmateriale og spurgt dem til råds med hensyn til justeringer eller omformuleringer af svært tilgængelige tekster.

Der er således forskellige holdninger til tilbuddet blandt faglærerne. Nogle er begejstrede, mens andre ikke benytter det – enten fordi de ikke er opmærksomme på det eller fordi de ikke føler at der er plads i skemaet til at tage elever ud af undervisningen og henvide dem til værkstedet. På nogle hold er det obligatoriske indhold nemlig så omfattende og komprimeret at det er svært at finde tid til at benytte tilbuddet, mens der på andre hold er taget højde for tilbuddet i strukturingen. Vitus Bering har fx nogle forløb hvor det er vanskeligt at finde tid til at bruge værkstedet, og andre forløb hvor strukturen for nogle år siden blev lagt om så det i dag både er muligt og meget givtigt at bruge ord- og regneværkstedet.

Uanset forløbenes struktur er et samarbejde med gensidig respekt mellem lærergrupperne afgørende. Betegnelsen "vejledning" kan associere til en asymmetrisk relation, og det har derfor vist sig som en fordel at betegne denne aktivitet som et samarbejde.

9 Deltagerudbytte

Flere af skolerne påpeger at deres datamateriale indtil videre er så begrænset og sparsomt at det er svært at drage konklusioner om deltagerudbyttet alene på baggrund af dette. Samtidig har skolerne en klar oplevelse af at der er tale om et vigtigt udbytte. Fx oplever flere at værkstedsdeltagerne gennemfører et ellers vanskeligt skoleforløb, at de er motiverede for at modtage støtten, og at nogle ligefrem tilmelder sig flere kurser end planlagt og påkrævet. Dertil kommer at ikke kun deltagerne i ord- og regneværkstederne får del i udbyttet idet hjælpen også kommer sideemanden på de erhvervsrettede forløb til gode når der samarbejdes parvis eller i grupper. Endelig påpeger nogle skoler at arbejdsgiverne ligeledes oplever et vist udbytte da de efterfølgende modtager mere kvalificeret arbejdskraft.

Dette kapitel beskriver først hvad der virker henholdsvis fremmende og hæmmende på deltagerens udbytte af værkstedsundervisningen. Herefter præsenteres de forskellige former for udbytte som deltagerne mener at de har fået. Som illustration af dette inddrages afslutningsvis en case fra interviewundersøgelsen.

9.1 Fremmende og hæmmende foranstaltninger

Ifølge værksteds- og faglærerne kan flere foranstaltninger virke fremmende på deltagerens udbytte. De forhold der gentagne gange fremhæves som vigtige, er:

- At der er ro omkring og tid til hver enkelt deltager – også til at tale om andet end det rent faglige
- At antallet af deltagere i værkstedet på samme tid ikke er for højt idet det individuelt tilpassede derved går tabt
- At deltagerne føler sig trygge ved ord- og regneværkstedslæreren og oplever at der er frihed til at lave fejl, så de tør kaste sig ud i ting som de har svært ved
- At ord- og regneværkstedslærerne så vidt muligt i længere tid ad gangen er de samme så deltagerne ikke ofte skal forholde sig til nye personer hvilket kan virke utrygt for sårbare deltagere
- At faglæreren bakker op om og viser accept af deltagerens brug af værkstedet
- At ord- og regneværkstedslæreren kan tilkaldes så snart problemerne opstår, og hjælpen dermed er fleksibel og kan ydes med det samme
- At hjælpen er relevant idet den tager udgangspunkt i deltagerens uddannelse/kursus
- At meget unge deltagere ikke er placeret fysisk sammen med de voksne da de voksne i så fald føler at værkstedsundervisningen er useriøs¹
- At deltagerne tilegner sig værktøjer der kan bruges i det videre forløb.

På den anden side har skolerne også erfaret at der er forhold der virker hæmmende på udbyttet af værkstedsaktiviteterne. Disse forhold er:

- At nogle uddannelser er så stramt tilrettelagt at det er svært at tage kursister ud af den ordinære undervisning
- At nogle faglærere føler sig utrygge ved dels at bruge værkstedet, dels at lade værkstedsaktiviteterne rykke ind på deres hold
- At nogle kursister føler sig utrygge ved at skulle modtage hvad de opfatter som specialundervisning
- At nogle kursister grundet dårlige erfaringer kan have blokeringer i forhold til at modtage undervisning

¹ Denne problematik er dog kun relevant i de tilfælde hvor skolerne også har støttetilbud til personer under 25 år. Forsøg med ord- og regneværksteder

- At nogle skolers fordeling på flere adresser gør det vanskeligt at få kontakt med alle med behov for hjælp
- At skolerne nogle gange først får fat i deltagerne sent i forløbet så det er svært at nå at hjælpe dem
- At det er svært at overbevise virksomhederne om at deres ansatte skal have mere tid til kurset så de kan benytte ord- og regneværkstedet før den egentlige fagundervisning påbegyndes.

Overordnet set er det ifølge skolerne gunstigt dels at skabe et miljø i værkstedet med fokus på tryghed og personlig kontakt, dels at formå at gøre hjælpen relevant i forhold til deltagernes uddannelser. Endvidere spiller faglærernes opbakning og samarbejde en central rolle, og det kan være direkte hæmmende på udbyttet af forsøget hvis disse føler sig utrygge ved det. Geografiske og strukturelle forhold kan ligeledes virke hæmmende idet det kan være svært at nå deltagere på alle adresser og uddannelser.

Det skal dog påpeges at deltagerne udgør en differentieret gruppe hvilket gør det vanskeligt at konkludere hvad der virker henholdsvis godt og mindre godt i samtlige tilfælde.

9.2 Forskellige former for udbytte

Ifølge lærere og deltagere er der mange former for udbytte knyttet til brugen af værkstedet. Samtlige lærere vurderer at størstedelen af deltagerne opnår et bedre udbytte af undervisningen, og at de derfor klarer sig bedre til eventuelle prøver end de ville have kunnet på egen hånd. Ligeledes oplever flere af de interviewede deltagere at den modtagne hjælp var medvirkende til at de lettere kunne gennemføre uddannelsen. At være i stand til at gennemføre sin uddannelse og eventuelt bestå en prøve er således et konkret udbytte af værkstedsaktiviteterne, og det er grunden til at mange opsøger dem. Men derudover gør de interviewede deltagere opmærksom på at de også oplever andre former for udbytte. Fx blev en af deltagerne – efter at have modtaget danskundervisning – bedre til at skrive ansøgninger og fik derfor hurtigt en læreplads. En anden oplever grundet undervisning i regning at han bedre kan overskue sin privatøkonomi og forstå sine lønsedler. Desuden har flere af deltagerne lært at bruge en computer, mens andre fremhæver at de bedre kan kommunikere med deres kolleger idet man på arbejdspladsen ofte skriver beskeder til hinanden.

Følgende case illustrerer hvor varieret et udbytte en deltager fik af sin brug af værkstedet, og det vidner om at ikke alle former for udbytte er kvantificerbare:

En kvinde i 40'erne startede på et tredages AMU-kursus for at få et hygiejnecertifikat. I den forbindelse stiftede hun bekendtskab med ord- og regneværkstedet – et bekendtskab der skulle komme til at spille en stor rolle. I værkstedet fik kvinden hjælp til at stave, skrive, læse og udtale ord hvilket medførte at hun gennemførte kurset og fik sit certifikat. Da hygiejnekurset sluttede, blev kvinden imidlertid ved med at komme i værkstedet i de efterfølgende måneder. Hun havde nemlig fået mod på at tage flere kurser og fik lov til at benytte værkstedet en gang om ugen mens hun ventede på at et ønsket rengøringshold blev oprettet. Desuden fik hun fri fra arbejde til at benytte værkstedet fordi hendes forbedrede kundskaber ligeledes gavnede arbejdspladsen.

Som følge af den ugentlige brug af værkstedet bestod hun den afsluttende prøve i første forsøg og blev desuden bedre til at læse de madopskrifter der benyttes i det køkken hvor hun arbejder. I køkkenet skal der ofte fremstilles udenlandske retter med navne som kvinden har svært ved at læse og skrive. Desuden skal hun have kendskab til de mange italienske og franske vine hvilket tidligere var en stor udfordring. Derudover gav værkstedet hende mod på at gå til den afsluttende prøve og generelt tage nye udfordringer op. Kvinden tror nu på at det kan lade sig gøre at starte på noget nyt, og at hun kan uddanne sig yderligere. Endvidere oplever hun at hendes børn retter hende mindre, og at hun oftere læser avis – endda hele romaner hvilket hun ikke tidligere kunne overskue. Kvinden slutter interviewet med at fortælle at hun godt kunne lide oplevelsen af at "få åbnet sine øjne", og at hun savner det. Til sin store ærgrelse kan hun dog ikke længere benytte værkstedet. Det ventede rengøringskursus blev nemlig ikke oprettet, og hun er derfor ikke længere tilknyttet skolen. På trods af at kvindens arbejdsplads har tilbudt at betale for timerne, kan det ikke længere lade sig gøre.

10 Forsøgets samlede målopfyldelse

I dette kapitel fremlægges det hvilken betydning værkstederne har for henholdsvis deltagernes motivation, kvaliteten af den almindelige undervisning og frafaldet på skolerne.

10.1 Værkstedernes betydning for motivation og uddannelsesparathed

Ifølge lærerne er størstedelen af deltagerne meget motiverede for at modtage støttende undervisning i værkstedet. Deltagernes motivation forud for brugen af værkstedet er indimellem lille, men lærerne oplever at den øges efter rekrutteringen. For at kunne motivere deltagerne er det dog helt afgørende at de kan se hvad hjælpen kan bruges til, dvs. at den støttende undervisning er relevant og tæt knyttet til uddannelsesforløbet.

Ifølge deltagerne i interviewundersøgelsen er de motiverede for at færdiggøre deres igangværende uddannelse. For nogle deltageres vedkommende betyder brugen af værkstedet også at de kan se muligheden i at gennemføre deres uddannelse med et bedre resultat end de havde forestillet sig var muligt forud for forløbet. Enkelte gav desuden udtryk for at de er motiverede for at tage flere kurser når det nuværende slutter, eller når de får tid til det i hverdagen. Praktiske foranstaltninger, fx tid til familien og koordinering med arbejdet, blev ofte fremhævet som faktorer der afholder deltagerne fra at tilmelde sig yderligere kurser. Det er således i mange tilfælde ikke lysten der mangler.

De deltagere der gerne vil tilmeldes flere kurser, har typisk gået på AMU. Deltagere fra GUV og voksenlærlingene giver oftest udtryk for at det er tilstrækkeligt at gennemføre deres nuværende uddannelse. Endvidere gav enkelte udtryk for at de undervejs i deres uddannelsesforløb overvejede at stoppe, men at ord- og regneværkstedslæreren i de tilfælde opmuntrede dem til at fortsætte. Brugen af værkstedet kan derfor både motivere deltagerne til at blive i uddannelsessystemet og give nogle af dem mod på at klare sig endnu bedre.

10.2 Værkstedernes bidrag til kvaliteten af den almindelige undervisning

I statusrapporterne og under institutionsbesøgene påpegede lærere og ledelser at undervisningen i ord- og regneværkstedet kan højne det generelle undervisningsniveau på holdene. Dette skyldes dels at de fagligt svageste deltagere opnår et højere fagligt niveau, dels at de bliver tilbudt særskilt hjælp uden for undervisningen. Konkrete eksempler på den generelle højnelse af niveauet var det imidlertid svært for lærerne at give, og det er derfor vanskeligt at konkludere at undervisningen på hold hvorfra der rekrutteres deltagere, efterfølgende befinder sig på et højere niveau. Der kan således være en uoverensstemmelse mellem de teoretiske ræsonnementer og erfaringerne fra praksis.

På EUC Nordvestsjælland henviser en faglærer dog konsekvent hele sit hold – bestående af deltagere fra Grønland – til værkstedet i starten af forløbet. Disse deltagere kan have svært ved at forstå nuancerne i det danske sprog og har således alle gavn af et indledende forløb i værkstedet. Denne lærer oplever at holdet herefter har bedre forudsætninger for at følge det ordinære undervisningsforløb, og man kan i dette tilfælde derfor tale om en generel højnelse af niveauet.

Da spørgsmålet om værkstedernes bidrag til kvaliteten af den almindelige undervisning ikke lader sig besvare udtømmende her, vil der komme yderligere fokus på dette i den afsluttende rapport.

Forsøg med ord- og regneværksteder

10.3 Værkstedernes betydning for frafald

På baggrund af de nuværende tilgængelige data er det svært at konkludere om der er en sammenhæng mellem brugen af ord- og regneværkstederne og uddannelsernes frafaldsfrekvens. Selvom der er tale om sparsomt datamateriale giver skolerne konkrete eksempler på succes historier og er alle af den overbevisning at værkstederne gør en stor forskel for de deltagere der benytter det. For at værkstederne kan have denne positive effekt, påpeger flere skoler imidlertid at det er afgørende at elevernes behov for hjælp identificeres så hurtigt som muligt så den supplerende værkstedsundervisning kan igangsættes fra begyndelsen. Ydes der ikke en hurtig indsats, kan det være svært at få kontakt til eleverne.

Det kan imidlertid diskuteres om forsøgets primære mål skal være at mindske frafaldet så flere kortuddannede gennemfører en uddannelse. Som kapitlet om deltagerudbytte vidnede om, er der flere former for udbytte end den kvantificerbare frafaldskvotient. Endvidere gør flere skoler opmærksom på at de ikke havde problemer med frafald inden forsøget blev iværksat. Specielt på AMU har man ikke problemer med frafald, men i stedet med at folk ikke får deres certifikat. Skolerne oplever derfor ikke at det er forsøgets primære mål eller væsentligste styrke at mindske frafaldet. Derimod oplever de at værkstedet hjælper personer som uden støtte ville have haft svært ved at bestå den afsluttende prøve, og at flere tilmelder sig skolens kurser efter at de er blevet oplyst om at de kan modtage støtte i værkstedet, fx igennem jobcentre.

Frem for at mindske frafaldet kan forsøget i stedet siges at øge deltagernes gennemførelse af uddannelserne og rekruttere tøvende og tilbageholdende deltagere til uddannelsessystemet. Forsøgets oprindelige fokus på frafaldsfrekvensen kunne derfor med fordel udvides til også at omfatte et mål om at flere kortuddannede voksne gennemfører en erhvervs- eller en arbejdsmarkedsuddannelse og får et større udbytte.

11 Konklusion og anbefalinger

Overordnet er gruppen af værkstedsdeltagere bredt sammensat af kortuddannede voksne af begge køn. Med hensyn til deltagernes fordeling på uddannelser er det primært deltagere fra AMU som benytter værkstederne. Årsagerne til deres deltagelse er mange, fx tal- eller ordblindhed, tidligere vanskelig eller mangelfuld skolegang, vanskeligheder ved at forstå nuancerne i det danske sprog eller problemer af social og/eller psykisk karakter.

De forskellige grupper rekrutteres på forskellig vis. Nogle opsøger selv værkstedet, mens andre får det anbefalet eller bliver henvist på baggrund af en screening. Fælles for rekrutteringen er imidlertid at faglærerne på de ordinære forløb spiller en afgørende rolle idet deres daglige kontakt til deltagerne gør dem i stand til at identificere deltagere med behov for hjælp. Samarbejdet mellem fag- og ord- og regneværkstedslærerne er derfor en central faktor der kan virke henholdsvis fremmende og hæmmende på forsøget, afhængigt af om samarbejdet fungerer. Andre faktorer der spiller en rolle, er om ord- og regneværkstedslærerne er opsøgende, har kendskab til og overblik over skolens uddannelser, formår at gøre undervisningen relevant ved at tage udgangspunkt i de enkelte deltagers situation og tilrettelægger værkstedaktiviteterne på en fleksibel måde således at hjælpen ydes på det sted hvor behovet er opstået.

De kvalifikationer som er nødvendige for at kunne varetage ovennævnte opgave, er ifølge værkstedsunderviserne mange, og de har en særdeles bred profil. Fælles for værkstedsunderviserne er at de finder uddannelsen som FVU-underviser brugbar, og at de personlige kompetencer – fx evnen til at skabe et trygt miljø for deltagerne og tackle deres alsidige problemer – vægtes højt. Skoleledelserne lægger ligeledes vægt på undervisernes holdning til målgruppen og at ord- og regneværkstedslærerne er i stand til at møde deltagerne på en ligeværdig måde – et møde der gerne skulle bidrage positivt til deltagernes motivation for at uddanne sig.

Netop motivationen for at gennemføre uddannelsesforløbet oplever lærerne som høj blandt deltagerne, ligesom de har set enkelte deltagere tilmelde sig flere kurser end først planlagt. Ifølge deltagerne i interviewundersøgelsen er de dog først og fremmest motiverede for at færdiggøre deres nuværende uddannelse, eventuelt med et bedre resultat end de tidligere havde forestillet sig muligt. Derimod har forsøget ikke i særlig grad bidraget til at mindske frafaldet hvilket skal ses i sammenhæng med at en del af skolerne ikke har problemer med høje frafaldstal for forsøgets målgruppe.

11.1 Temaer til slutevalueringen

På baggrund af den viden der på nuværende tidspunkt foreligger og som er beskrevet i midtvejsrapporten samt undervisningsministeriets ønsker til justeringer af fokuspunkter vil slutevalueringen særligt fokusere på følgende temaer og spørgsmål:

- Udbytte og effekter af indsatsen, fx ved at forsøge at dokumentere hvorvidt flere deltagere i arbejdsmarkedsuddannelser der leder til certifikat, gennemfører med certifikat.
- Hvordan deltageraktiviteten udvikler sig, og hvis den ikke stiger væsentligt, hvorfor den afviger så meget fra den forventede aktivitet ved forsøgets start?
- Hvorfor der er så store forskelle på den tid den enkelte deltager i gennemsnit bruger på værkstedet?
- Hvordan lærerne møder deltagerne på værkstedet, herunder i forhold til om der foregår en mere systematisk afklaring af behov for andre tiltag, eksempelvis ved brug af de nye læse- og regnetest udviklet til FVU og AMU.

- Hvilke behov får personer med dansk som andetsprog dækket i værkstedet? Herunder belysning af om deres behov adskiller sig fra andre brugergrupper.
- Hvordan indsatsens resultater hænger sammen med skolens samlede strategi og øvrige aktiviteter og initiativer, herunder skoleledelsens prioritering af og opbakning af ord- og regneværkstedet?
- Hvilken betydning har forskellige måder at implementere forsøget på, herunder forskellige måder at organisere værkstedet på, haft for dets succes i forhold til de forskellige målgrupper?

11.2 Anbefalinger til det videre forsøgsarbejde

Følgende punkter er anbefalinger til hvordan forsøget med ord- og regneværksteder kan justeres på basis af midtvejsevalueringens foreløbige resultater og med det sigte at flere voksne gør brug af tilbuddet:

- Der er forskellige udfordringer i forhold til deltageres forskellige uddannelsesmæssige baggrund, og der er stor forskel på brugen af værkstedstilbuddet, afhængigt af om deltagerne er fra henholdsvis korte kurser på AMU eller længerevarende forløb på GVU. Nogle skoler har succes med at rekruttere og hjælpe deltagere fra den ene gruppe frem for den anden, men fælles for skolerne er at de gerne vil rekruttere deltagere fra alle uddannelserne. Det anbefales derfor at skolerne differentierer deres værkstedsaktiviteter således at de målretter og tilpasser tilbuddet til deltagere fra hhv. korte AMU-forløb på den ene side og længerevarende GVU- og voksenlærlingeforløb på den anden side, jf. afsnit 5.2.2 og 5.3.4.
- Skolernes aktiviteter er ofte fordelt på flere forskellige adresser, og de oplever derfor at vejledningens formulerede retningslinjer er blevet justeret i praksis. Et tiltag som skolerne har udvidet rammerne for forsøget med, er etableringen af en støtteforanstaltning der rykker ud til det sted hvor problemet er opstået, hvilket betyder at ikke alle værkstedsaktiviteterne foregår i et egentligt værkstedslokale. Denne justering vil efter EVA's vurdering bidrage til at afhjælpe de særlige behov i målgruppen. Det anbefales derfor at skolerne generelt tilrettelægger tilbuddet meget fleksibelt med hensyn til hvor værkstedsundervisningen gennemføres med det sigte fleksibelt at kunne imødekomme brugernes behov og herigennem få en større del af målgruppen til at gøre brug af tilbuddet..
- Lærere og elever kan opleve at fraværet fra den ordinære undervisning medfører at man går glip af for meget af kursens indhold. I den forbindelse efterspørger skolerne muligheden for at hjælpe deltagerne i ord- og regneværkstedet forud for det egentlige forløb for dermed at kunne give kursisterne bedre forudsætninger for at følge det kommende kursus på niveau med resten af holdet. En del skoler oplever imidlertid modvilje fra virksomhedernes side i forbindelse med at de skal give deres ansatte fri fra arbejde til at modtage yderligere undervisning. Det anbefales derfor at skolerne er opmærksomme på at undervisning i dansk og matematik forud for forsøgets start kan organiseres ved brug af arbejdsmarkedsuddannelser i faglig læsning og skrivning, faglig regning og matematik og dansk som andetsprog, der berettiger til VEU-godtgørelse. Og at Undervisningsministeriet henleder opmærksomheden på disse muligheder.
- Forsøget med ord- og regneværksteder har vist sig ikke at have konstaterbar indflydelse på skolernes frafald af voksne på AMU, GVU eller særlige erhvervsuddannelsesforløb med merit eller godskrivning for de over 25-årige. Dette hænger også sammen med at flere af skolerne forud for forsøget ikke oplevede væsentlige problemer med frafald af voksne på AMU, GVU og lignende. Det anbefales at skolerne forsøger at dokumentere forskellige former for effekt og udbytte af værkstedernes arbejde med særligt henblik på at dokumentere at flere kortuddannede gennemfører uddannelse med udbytte, herunder består prøver og certifikater og motiveres for videre uddannelse.
- Alle forsøgsskoler har erfaret at deltagerne generelt ikke selv henvender sig i værkstedet. Derimod skal der et stort rekrutteringsarbejde til for at opnå kontakt med alle med behov for

støttende undervisning. Det anbefales derfor at gruppen af ord- og regneværkstedslærere er aktive, initiativrige og opsøgende.

- Udviklingen af samarbejde mellem faglærerne og ord- og regneværkstedslærerne er nødvendigt for forsøgets succes. Tilbuddet om hjælp i værkstedet skal gennem et sådant samarbejde synliggøres over for faglærerne så de henviser kursister med behov for støtte. Det anbefales derfor at skolerne prioriterer dette samarbejde og bakker op om dets etablering.
- På flere skoler har ord- og regneværkstedslærernes deltagelse på de forskellige uddannelser virket fremmende dels i forhold til at gøre værkstedsundervisningen så relevant som muligt, dels i forhold til at etablere et godt samarbejde mellem lærerne. Det anbefales derfor at skolerne prioriterer at ord- og regneværkstedslærerne får kendskab til skolens forskellige kurser.
- Underviserne påpeger at det er vigtigt at værkstedets fysiske placering er central og lettilgængelig således at det er nemt at opsøge. Samtidig ønsker en del af deltagerne ikke at andre skal få kendskab til deres behov for hjælp. Det anbefales derfor at værkstederne synliggøres, men på en sådan måde at der tages hensyn til nogle deltageres behov for at være anonyme.
- Både deltagere og undervisere oplever at det kan være svært at tage brugere af forsøget ud af den ordinære erhvervsrettede undervisning for at modtage støtte i ord- og regneværkstedet. Det anbefales derfor at værkstedsaktiviteternes tilrettelæggelse er fleksibel så deltagerne får den fornødne hjælp på det sted og det tidspunkt hvor de har brug for den.
- Målgruppens erfaringer fra tidligere skolegang omhandler ofte dårlige oplevelser der kan have medført blokeringer i forhold til at modtage undervisning. For at imødekomme denne målgruppe anbefales det at skolerne arbejder med forskellige måder at fremme et undervisningsmiljø på hvor personer med læse- og regnevanskeligheder oplever tryghed ved og frihed til at give sig i kast med vanskelige områder.